

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

2017-yil 26-aprel, chorshanba * № 17 (1028) * 1996-yil dekabr dan chiqra boshlagan * Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz * www.hurriyat.uz

ХИТОЙ МОДЕЛИНИНГ МУХИМ ҚИРРАЛАРИ

Хитой Ўзбекистоннинг йирик савдо ҳамкорларидан ҳисобланади. 2016 йил якунларига кўра, мамлакатлар ўртасидаги маҳсулот айирбошлаш ҳажми 4,2 миллиард доллардан ошган. Ўзбекистон ва Хитой 2020 йилгача икки томонлама савдо ҳажмини 10 миллиард долларга етказишни режалаштирмоқда.

⇒ 5-бет

САОДАТГА ДАЪВАТ

Китобнинг номиёқ ўқувчини ўйлатади. Қалбини жунбушга келтиради. Рухиятига равшанлик бахш этади. Китобни миллий маънавиятимизнинг йирик намояндаси ва яловбардори академик О.У.Салимов ва таниқли олимлар М.Бекмурадов, Н.Халилов, Қ.Куронбоев, О.Маҳмудовлар тузишган ва тартибга солишган.

⇒ 6-бет

ШОИРЛИК — КЕТМОН БОЗОРИМИ?

Масаланинг яна бир оғриқли нуқтаси ҳам бор. Булар-ку ҳали оқ билан қоранинг унча фарқи бормаган ёшлар экан, хўш, уларнинг китобига муҳаррирлик қилаётган айрим нашриёт мутасаддилари нимани таҳрир қиляптилар!

⇒ 7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

21 апрель куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев пойтахти-мизда амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари, ижтимоий-иқтисодий лойиҳалар билан танишиш, халқ билан мулоқот қилиш мақсадида Олмазор туманида бўлди.

Ўзаро келишувга мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев билан Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев ўртасида 24 апрель куни телефон орқали мулоқот бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ва Сингапур Республикаси Президенти Тони Тан Кенг Ям давлатларимиз ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганининг 20 йиллиги муносабати билан бир-бирларига табрик йўллаганлар.

20 апрель куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "2018 — 2022 йилларда иссиқлик таъминоти тизимини ривожлантириш дастури тўғрисида"ги қарорни имзолади.

21 апрель куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисида"ги фармонни имзолади.

21 апрель куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "2017 — 2021 йилларда маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни амалга ошириш тизимини тубдан такомиллаштириш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорни имзолади.

"Hurriyat" gazetasi "Ўзбекистон ҳаво йуллари" миллий авиакомпанияси самолётларида ҳам йўловчиларнинг даражаси замонага ярашади.

Дунёни ларзага солган Иккинчи жаҳон уруши инсониятнинг энг мудҳиш фожеаларидан бири бўлиб, кўплаб миллатлар бошига битмас-туганмас қайғу ва аламлар ёғдирган. Жанг майдонларида ўлимга тик борган не-не ёвқур йигитлар ҳаёт билан видолашиб, дунёдан кўзи очик кетди. Ўлимларни доғда қолдириб қайтганлар ҳам душман ўқидан оғир жароҳат олиб, бир умр ногиронлик азобини тортди. Уруш суҳурдай келинчаларни тул қолдирди. "Қора хат"лар овозасидан онаизорлар адоий тамом бўлди. Етимлик азоби гўдаклар қалбини тилка-пора қилди. Ўша оғир йилларда аёвсиз уруш кечаётган ўлкалардан Ватанимизга кўчириб келинган минглаб оилаларга халқимиз ўз уйдан бошпана берди. Шомаҳмудовларга ўхшаган кўплаб ўзбек оилалари қайси миллатга мансуб бўлишидан қатъи назар, етим болаларнинг бошини силаб, бир майизни қирқ бўлишиб келди. Урушдан кейинги очарчилик, қатагон йилларида ҳам улардан меҳр-оқибатларини дариг тутмади.

9 МАЙ — ХОТИРА ВА ҚАДРЛАШ КУНИ

Суратда: Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Низомхон ота Сагторов ёшлар билан.

ХОТИРА ЧИРОҚЛАРИ ЎЧМАГАЙ

Бугунги кунда фашизм устидан қозонилган ғалабада собиқ шўро республикаларининг ҳамма вакиллари, жумладан, ўзбекистонлик жангчилар ҳам беқийс ҳисса қўшгани ҳақида ҳаққоний фикрлар айтиляпти. Бироқ уруш ўз номи билан уруш. Душман отган ажал оловидан қўл-оёғидан айрилиб, умрбод ногиронлик аравачаси ёки тўшақла михланиб қолганларнинг жанггоҳларда қолган ёшлиги, қилиб улгурмаган ишлари, кентик кўнгиллари ҳеч нарса билан тўлдириб

бўлмади. Урушга кетган минг-минглаб ўзбек фарзандларининг жисму жонлари бегона элларда қолган бўлса-да, орзу-мақсадлари қалбимизда яшаётгандек. Севимли шоиримиз Сирожиддин Саййид ёзганидек, "... 500 минг узлуксиз, тўхтовсиз янграб турган бонг. Хотира бонги, оғоҳлик бонги...". Токи уларнинг халоскор руҳи маънавий малад сифатида бизни қўллаб тураркан, тош дийдамизни юмшатиб, лоқайд нигоҳимизни хушёрликка чорлайверсин.

Ҳар йили 9 май — Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан ўзбек жангчилари қаторида, юртимизда истиқомат қилаётган бошқа миллат вакиллари ҳам Иккинчи жаҳон урушида кўрсатган мардлик ва матонатлари учун давлатимизнинг энг юксак мукофотлари билан тақдирланади. Фронлда ва фронт ортида хизмат қилган юртдошларимизнинг уйига бориб, ҳолидан хабар олиш инсоний бурчимизга айланган. Ўтмиш ва келажакни боғлаб турган бу ришталар фақат жаҳоншумул жасоратномаларга ёзилган ҳарфлар, далил ва рақамлар сони билан эмас, тарихлар, миллатлар, тақдирларни бирлаштиргани билан бир умрга узилмасдир.

— Фронтта кетаётганимда, урушдан омон қайтишим даргумон эди. У пайтлар ҳарбийларга ҳеч ким қиз бермас, берганлари ҳам урушдан жуфти паноҳи қайтмагани учун бундан қаттиқ пушаймон чекарди. Аёлим жанггоҳнинг ортида ўзимдан баттар азоб тортган, — дейди элликлан ортиқ медаль ва орденлари кўксига ярақлаб турган, 92 ёшли генерал-майор Абдуллажон ота Ортиқбоев. — Чавандозлар оиласидан бўлганим учун болалиқдан соғлом бўлиб ўсганман. Куч-қувватим танамга сиймаган бир пайтда армия сафига қақаришди.

3

ИНТЕРНЕТ

ўткир сўзимизни кутмоқда

КҮН МАВЗУСИ

Кейинги йилларда ахборот-коммуникация технологиялари, хусусан, интернет кундалик ҳаётимизга шу қадар сингиб кетдики, дунёнинг у четида содир бўлаётган турфа воқеа-ҳодисалардан кишилар бир зумда хабардор бўлаёттир. Бироқ уларнинг орасида онгу шуурга салбий таъсир этадиган ҳолатлар кам дейсизми? Бугунги ёшлар дунёни эгаллаган саноксиз ахборотлар ичидан кераклисини кераксизидан, фойдалисини зарарлисидан, ўзбекона қилиб айтганда, оқни қорадан қай даражада ажрата олаяпти?

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида уюштирилган йиғилишда мана шу мавзу муҳокама қилинди. Хусусан, интернет имкониятларига таяниб, адабиётимиз ютуқларини халққа етказиш, шу орқали китобхонлик маланиятини кўтариш, ёшларнинг эстетик дидини тарбиялаш, фикрлашга ундаш, ўзлигини англаш ва ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш маданиятини шакллантириш масалалари хусусида жонли мулоқот бўлди.

Қатнашиш эмас, юксак бадиий асарлари билан ёшларимизнинг маънавий дунёсини бойитишга ёрдам беришлари лозим, — деди Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Муҳаммад Али. — Чунки адабиёт қалбни тарбиялайди, дидни юксалтиради, кишини эзгу ишларга чорлайди. Ижодкор халқи ҳаётда содир бўлаётган ҳар бир воқеа-ҳодисани юрагидан ўтказди. Кўпчилик эътибор бермайдиган нарсаларни зийрак нигоҳ билан илғайди. Кейинги пайтда ижодкорларимиз жамиятимизнинг барча

жабҳаларида миллий қадриятларимизни тарғиб-ташвиқ этиш ишларига жалб этилаётганининг боиси ҳам шунда. Ахборот асри деб эътироф этилаётган ҳозирги даврда адабиётнинг ўрни ҳар қачонгидан ҳам ортиб бормоқда. Қаердадир ҳаёт-мамонт масаласи ҳал бўлаётган бир пайтда айрим ёшларимиз кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган майларга берилиши, ҳар хил компьютер ўйинларига берилиб қолишга тани кишини ташвишлантирмай қўймайди.

2

Хурриятли муштарийлар,

2017 йил учун "HURRIYAT" газетасига обуна ишлари давом этмоқда. Газетамизга обуна бўлолмаганлар эса уни савдо дўконларидан харид қилишлари мумкин. Ўқинг, баҳра олинг ва уни ҳамроҳларингизга ҳам ҳада этинг. Бундан ташқари, "Hurriyat" да chop этилган материаллар билан www.hurriyat.uz сайти орқали ҳам танишишингиз мумкин.

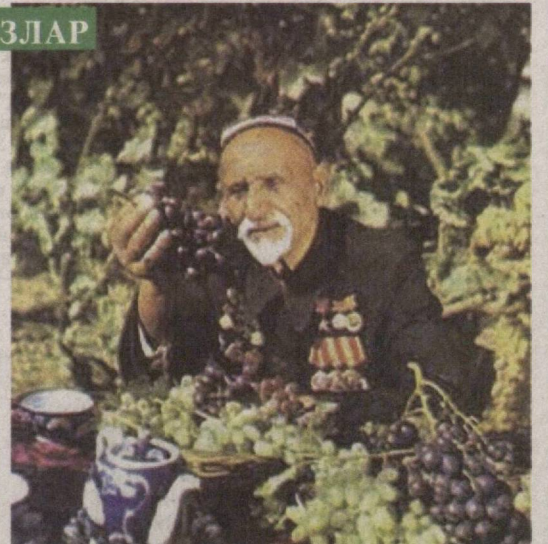

"HURRIYAT" ГАЗЕТАСИ СЎЗИНИНГ ДОИМИЙ ХАМРОҲИНГИЗ БЎЛИШИГА ИШОНАМИЗ!

РИЗАМАТ ОТА БОҒЛАРИ

ОРТАДА ҚОЛГАН ИЗЛАР

Дехқон бозори. Савдоси юришиб, қўли-қўлига тегмай узум сотаётган одам "Кеп қолинг, Ризамат ота узумидан оп қолинг! Еганлар дармонда, еб қолинг...", дея ўтган одамни ўзига чорларди. Узум сотиб олаётган харидор билан сотувчининг суҳбати қулоғимга чалинди:

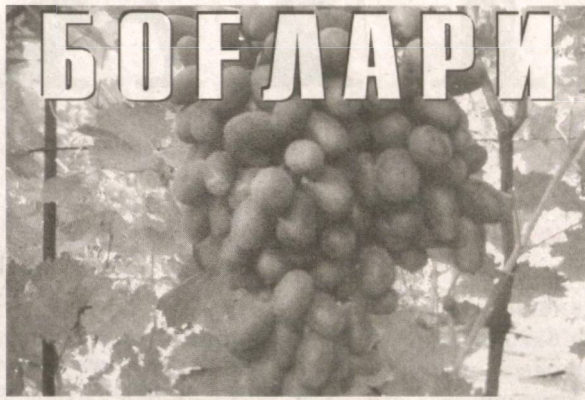

— Огайни, сиз Ризамат отани танийсизми?
— Танимасам гапираманми, ўзимизнинг олтиариқлик-да. Уста боғбон бўлганлар у киши, — деди овозини баландлатиб, гурур билан.
— Ие, отахоннинг Фарғоналик эканини билмас эканман. Ҳаётмилар?
— Билмадим, аммо биз учун барҳаётлар. Нафақат боғбонлар, биздек оддий одамларнинг тилидан тушмайди. Яхши одамлар тириклик пайтида қилган яхши амаллари учун ўтганларидан

кейин ҳам умрлари давом этаверарканда, биродар.
— Тўғри айтасиз, биз ҳам набира кутяпмиз. Бозорга келиб кунора келинимга мана шу узумдан олиб кетаман.
— Ўғил набира туғилса исми аниқ экан-да!
— Албатта, ўша кунларга етказсин! Уларнинг гурунтини эшитарканман, Ризамат ота ҳақида билганларимни айтиб бергим келди-ю, андиша қилдим. Уларнинг "барҳаёт" деган сўзлари менга таскин берди.

2

РИЗАМАТ ОТА

БОҒЛАРИ

“Меҳнат шухрати” ордени соҳиби Муҳаммадраҳим Мусаммадов падари бузруквори ҳақида шундай ҳикоя қилади:

— Отам 1881 йилда Тошкент шаҳрида, боғбон оиласида туғилган. Болалиги машаққатли меҳнатда кечган. Ун икки ёшида рўзгор боқишда қийналиб қолган отасига ёрдамлашиш учун “Дегрез” узумчилик ҳўжалигига ишга кирган экан. Отам раҳматли тупроқни нондек азиз деб биллаган инсон эди. Қишлоқ ҳўжалигида кўп йиллар хизмат қилган отам 90 ёшга кирганида, катта бир анжуман минбарига туриб шундай дегандилар: “Болаларим мен қаридим. Лекин ўқинмайман. Гоҳо ёлғиз қолиб, умр ҳақида ўйга толсам, ҳаёлим қадим ота-боболаримизнинг манзилларига кетиб қолади. Улар неча асрлар аввалида ҳам ток парвариш қилишган, узум шарбати ичиб, қанд ўрнига майиз еишган. Қаҳрабодек узум бошлари, ток новвалари азалдан халқларнинг тинчлик, саломатлик, бахт-саодат рамзи бўлиб келган. Қўҳна Шош шаҳрининг тамгаларида ток баргининг тасвирлари бор. Ўйлаб қарасам, кекса умрим ўша тарих заҳматларига уланиб кетгандай. Мен боғлар ўстирдим, мана шу қадок қўлларим билан жуда кўп манзилларга ниҳол қададим. Юртимизда боғлар, узумзорлар зумраддек кўқариб ётибди. Молдова, Украина, бутун Кавказ, Ўрта Осиё — ҳамма-ҳаммасида мен яратган боғлар гурқираб турибди. Сиз балки ҳайрон бўларсиз, бир юпун дехқоннинг боласи эдингиз-ку, деб. Тўғри, юпунлик, зорлик, хорликлар қаҳрини кўрдик, ҳақсизликнинг қоқ нонини еганларданман. Аммо бахтим шундаки, мен она табиятнинг этагидан тутдим, қўйнида улғайдим. Омадим шундаки, ёшлимиздаёқ буюк қалб эгаларига, катта соҳибкорларга шогирд тушганман. Таниқли олим Стекольников билан 22 йил бирга ишладим. Асли узоқ Даниядан бўлса ҳам, ўзбек урф-одатларини ҳурмат қилдиган, Ўзбекистон тупроғини яхши билладиган Р.Р.Шредер менинг тоқларни боладай парвариш қилишганини кўриб, “ҳа, буларни бошқариш мумкин, улар яхши соҳибкорнинг гапига кўнади, лекин халқ тажрибасидан яироқлашиб кетиш керак эмас”, — дерди.

Юртимиз узумчилик борасида тажриба майдонига айланган кезлар “Оққовоқ”даги 40 гектарлик боғда узумнинг бир неча нави яратилди. Ўзбекистонда конгресс бўлди. Шунда йўғилган олимлар отамдан сўрашган, “Ризамат ота, узумнинг қайси нави билан чатиштираксан янги ва яхши нав дунё-

лада кечарди. Хокисор, камтарлигидан вилоятларда бўлган кезлари иш жойидан хизмат сафарини учун пул тўланса олмасди. “Нега олмайсиз ота”, деб сўрасам, “Менинг ҳурматимни қилиб хонадонлардан жой қилиб, ош-овқатимни пишириб беришса, нега товламачилик қилиб ҳукуматнинг пулини олишим керак, андиша қиламан, виждоним олдида ҳисоб беришим бор, ўғлим”, дерди. Бир куни уйимизга ҳукумат раҳбари Шароф Рашидов меҳмон бўлиб келди (Бир неча марта отамни йўқлаб келиб боғимизда ўтириб суҳбатлашганимни эсламан). Боғу гулзоримизни кўриб дили ёришиб кетганидан ишқом тагида турган “Газ-21” русумли, анча эскириб қолган машинага ишора қилиб, “Ота, ҳозир “Газ-24” волга машинаси чиққан, тез кунда алмаштириб бераман”, деди. Шунда отам “Этибор учун раҳмат, аммо ўғилларим шу машиналарни бакуват, деб, яхши кўришади-да”, деб кўнмадилар. Меҳмон кетгач, акам отамга, “Дада, нега йўқ дедингиз, ахир машина эскириб қолганини биласиз-ку, шундай катта одам машина ҳаля қиламан деса, сиз йўқ, деб турибсиз-а!”, деди қизишиброқ. Хотиржам жилмайиб турган отам акамнинг елкасига қоқиб, “Ўғлим, қайси нодон одам ўз уйига келган меҳмондан тўхфа талаб қилади. Меҳмон отангдан улуг деган гап бор-ку! Мусулмончиликка тўғри келмайди, менинг болам бўлсанг бунақа гаплар-

Бир куни уйимизга ҳукумат раҳбари Шароф Рашидов меҳмон бўлиб келди (Бир неча марта отамни йўқлаб келиб боғимизда ўтириб суҳбатлашганимни эсламан). Боғу гулзоримизни кўриб дили ёришиб кетганидан ишқом тагида турган “Газ-21” русумли, анча эскириб қолган машинага ишора қилиб, “Ота, ҳозир “Газ-24” волга машинаси чиққан, тез кунда алмаштириб бераман”, деди. Шунда отам “Этибор учун раҳмат, аммо ўғилларим шу машинани бакуват, деб, яхши кўришади-да”, деб кўнмадилар. Меҳмон кетгач, акам отамга, “Дада, нега йўқ дедингиз, ахир машина эскириб қолганини биласиз-ку, шундай катта одам машина ҳаля қиламан деса, сиз йўқ, деб турибсиз-а!”, деди қизишиброқ. Хотиржам жилмайиб турган отам акамнинг елкасига қоқиб, “Ўғлим, қайси нодон одам ўз уйига келган меҳмондан тўхфа талаб қилади. Меҳмон отангдан улуг деган гап бор-ку! Мусулмончиликка тўғри келмайди, менинг болам бўлсанг бунақа гапларни бошқа гапирма”, дедилар.

ақлим етиб, икки баробар кўп опекдим. Уйига обориб экса, ўстирса мена берибди. Болалари еса бизга севабди тегади. Ўз ҳовлисида узуми пишиб турган одам колхоз боғида пишган меваларга кўз олайтирмайди. Назари тўқ ўсади ўша хонадон боласини”, деб жавоб берибди.

Отам ўзи айтганидек, ўқимгани билан тажрибали олим эди. Москвада бўлиб ўтган Ўзбекистон кўрганларига бир неча марта олтин медал олиб қайтган. У ерда Ўзбекистонлик соҳибкор учун алоҳида хона ажратилиб, узумчилик, боғдорчилик борасидаги маслаҳатларига таяниб иш юритишарди. Эсимни танибманки, уч ой кишла уйда бўларди, умри да-

кўчатни экканлар. Шогирдларининг шитрус ўсимлиги бизнинг тупроқда ўсадими, деган саволига “шундай мевалар, узумларни қанд-шакр қилиб етиштирган жаннат жойида ҳамма ўсимликни ўстирса бўлади”, деб жавоб берганлар. Урушдан кейинги йиллар. Иссиқхоналар қилишга маблағ ҳам имкон ҳам йўқ. Сўрининг тагида чуқур қавлаб экилган. Ушанда 2-3 та лимон мева берганди. Қиш кунларининг бирида дадамни Шароф Рашидов йўқлатдилар. Машина юборишди, бормасам бўлмас, деб тарадудга тушдилар. Кеч кунда дадам пишиб етилган тоифи узумнинг устига наमत ташлаб қўйриллар. Қишда ҳам пишиқчилик пайтидагидек узиб олиб ердик. Ўша узумдан узиб, саватчага солиб бердим. Москвадан келган меҳмон ёнига қўйилган узумни кўриб хайратланиб, “Менинг ёнимга қўйилган мана бу узум қаердан келди”, деб сўрабди. Шунда отамни таништириб, “Ризамат отанинг юз баҳори” деган ҳужжатли фильмини намойиш этишибди. Отамга ўша йили давлат мукофоти берилди. Отам 82 ёшида меҳнат қаҳрамони бўлдилар. Ўша куни ёнларига эдим. Шароф Рашидов ёнларига келиб “Ота бирорта таклифингиз, тилагингиз борми?” деб сўрадилар. “Ҳа бор, нимани айтсам бажарасизми?”, деди қилиб. “Албатта, қўлимдан келса”, деган сўзларидан кейин жилмайиб, “Имкон бўлса менинг ёшимни 50 ёш қилиб беринг. Ҳали кўп боғлар яратгим келади. Бутун Ўзбекистон боғқа айланади керак. Мақсадларим жуда кўп, ёшим ўтиб қолгани юрагимга гул-гула соляпти”, — дедилар.

Дадам ҳақида менинг ҳам илқ хотираларим бор, деб суҳбатимизга қўшилди Ризамат отанинг келини, оlima Жураҳон опа.

— Мен келин бўлиб келганимда дадам саксон ёшни қоралаб қолган, жуда меҳрибон, беозор инсон эди. Ойим билан дадам бир-бирларига жуда меҳрибон эдилар. Ҳеч қачон жаҳл қилганларини билмайман. Ҳамиша “Бой бўғур” деб гап бошлардилар. Агар кўчада ош еб келсалар, ойимга “Назокат, мен ош еб келдим, болаларга ош қилинлар”, дердилар. Кўп кексалар қарангларига болаларнинг шўхликларини ёқтирмай инжиқ бўлиб қолади. Лекин дадам дарёдиллигича яшаб ўтдилар. Етти нафар қизимиз бор. Ҳаммасини яхши кўриб елкаларига опичиб катта қилдилар. Шоира Зулфияҳонимга ўхшаган инсон бўлсин, деб бир қизимизга Зулфия, деб исм қўйганлар. Қайнота-қайнонамнинг сояларига менинг ниҳолларим ҳам буй қўзди. Бутун ҳаммалари катта хонадон бекаларига айланган...

Ризамат отанинг саховати чегара билмас эди. Иккинчи жаҳон урушида фронтга кетган катта ўғли Шукруни кўрган борганда жангчилар учун бир вагон қуруқ мева олиб борганини ҳақон кўччилик эслади.

ни бошқа гапирма”, дедилар.

Отам нафақат узумчилик ёки боғдорчилик, лимончилик ҳам асос солган, десам алашмайман. 1947 йил Ботуми-га борганда юртимизга биринчи марта лимон кўчатини об-келганлар. Олим Зайниддин Фахриддинов билан бирга

“Ўзбекнинг тупроғи — олтин, унга тушган арава пайраҳаси ҳам кўқариб чиқади”, дер эди Ризамат ота фахру меҳр билан. Юз йиллик умрининг то сўнгги нафасигача юрт тупроғидан эзгулик ниҳолларини ундиришга, жаннат юртимизининг янада кўркам бўлиши учун жон фидо қилган бундай инсонлар ҳамиша барҳаётдир.

Мунаввара УСМОНОВА

ИНТЕРНЕТ ўтқир сўзимизни кутмоқда

«Бошланиши I-бетда»

Ёки ҳар хил ижтимоий сайтларда уялмай-нетмай ҳаётининг миридан-сиригача ёзиб, эл-юрт олдида ҳатто яқинларини ҳам хиёлатга солаётганига қандай бефарқ қараб бўлади? Аслида ҳар хил оқимлар, диний экстремистик гуруҳлар мана шу ҳолатдан унумли фойдаланиб қолади. Ҳўш, биз ўз фарзандларимизни уларнинг чангалига тутиб бермаслигимиз учун нималар қилишимиз керак? Аввало, уларнинг миёнаси илм билан, асл диний ва миллий қадриятларимиз билан тўйинтиришимиз даркор.

Дарҳақиқат, халқимиз азалдан андишали, бировнинг қўнглини ранжитишни катта гуноҳ деб биллаган, имон-этиқоди мустақкам халқ. Давра суҳбатига шойир ва ёзувчилар ана шу фазилатларни ўз асарлари орқали тартиб қилиш, интернет хуружларига қарши кураш, ўрни келганда, электрон шаклда тарқатилган ётган ҳар хил савиядаги видео, аудио материаллар, варақаларга ўзининг кескин муносабатини билдириш масалалари кўриб чиқилди.

— Адабиётимизда ижобий ва салбий образлар бор. Ижобий қаҳрамоннинг қандай бўлишини ҳамма биллади, лекин салбий қаҳрамонлар доим инсонларни боши берк кўчага олиб киради. Одамларга зигирча наф келтирмайди. Бир-бирига зид бўлган бу икки образ фақат бадиий асарларда эмас, эндиликда ҳаётимизда ҳам бор бўй-бастини кўрсатапти, — дейди Ўзбекистон халқ шойири Сирожиддин Сайид.

— Давлатимиз раҳбари мутотлаа маданияти ва китобхонлик савиясини кўтаришга алоҳида эътибор бераётгани бежиз эмас. Адабиёт бу энг аввало, инсоннинг руҳий олами, сийратига назар ташлаш. Қалбдаги гурурини уйғотиб, эзгу мақсадларни уйғотишдир. Манаваият ва адабиёт масалаларига катта эътибор қаратилаётган бир пайтда китобхонлар ўртасида адабиёт обрўини кўтариш, китоб дўконларини яхши асарлар билан тўлдириш ва китобхонларнинг маънавий дунёсини бойитиш ҳар биримизнинг вазифамиздир.

Давра суҳбатига кўтарилган мавзу жуда долзарб. Бир томондан, ёшларимизни компьютер, мобиль телефонлари ва ижтимоий тармоқларга қизиқтиришни чекки йўқ. Шунчаки хабар тўпдорлар билан бундай воситалардан фойдаланиш маданиятини шакллантириш қийин. Ёки уларнинг хоҳишу иродаларига қарши чиққан болан муаммо ҳал бўлиб қолмайди. Фақат яхши китоблар орқали мақсадга етиш мумкин. Бу борда Уюшма томонидан бир қанча ишлар амалга ошириб келинмоқда. Айниқса, ҳудудлар билан боғланиб, истеъдодли ёшларнинг биринчи китобларини нашр этиш, ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва адабий жараёнда фаол бўлишига алоҳида эътибор қаратилган.

Табридан таъкидландики, интернетга тобе ўсмирлар соатлаб компьютер олдида ўтиришини айрим ота-оналар билимга чанқоқлик деб билишади. Аслида бу аксинчадир. Виртуал оламда яшаётган ўсмирлар дунёдан ажралиб қолади. Ота-оналар ва фарзандлар ўртасидаги муносабатга путур етмаслиги учун доим бир-бири билан мулоқот қилиб туриши керак.

Маълум бўлишича, фақат интернет маълумотларига суяниб қолганлар ва тобелар турфа ахборотлар гирдобига тушиб қолапти. Жанубий Корея, Хитой, Тайванди интернетга тобелик миллий хавф даражасида баҳоланмоқда. Қўллаб-қувватлаган интернетдан фойдаланишда чекловлар ўрнатилган.

Давра суҳбатига интернетнинг зарарли томонлари билан бирга, афзалликлари ҳақида ижодкорлар ўз фикр-мулоҳазаларини билдирди.

Бугун интернетда тарқатилган, мазмун-моҳиятидан ёвуз мақсад қўзлангани шундоқ сезилиб турган материалларга қарши юксак савия билан ёзилган асарлар воситасида курашиш лозим. Бунинг учун веб-сайтларимиз шунчаки энгил-елли хабарлар, олди-қоңди воқеалар билан эмас, профессионал тарзда битилган, миллий манфаатларимизга хизмат қилладиган ахборотлар билан бойитилиши шарт.

Афсуски, кўп сайтларимиз “кўча” ахборотлари билан чегараланиб қолмоқда. Газета, журналларнинг интернет тармоғида фаолият юритаётган электрон нашрлари савияси ҳақида ҳам кўнгли тўлиб гапирши қийин. Бунга томошабин бўлиб ўтирмасдан, замондошларимизни ўйлантирадиган муаммоларга жавоб излашимиз, маънавиятини кўтарадиган асарлар ёзишимиз, бошқача айтганда, интернет нашрларининг савиясини кўтариш зийлиларимиз олдида долзарб вазифа бўлиб турибди. Ҳеч биримиз шиддатли замондан ортда қолмайлик.

Адиба УМИРОВА

ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЎЗГАРИШЛАР

▶ МАТБУОТ АНЖУМАНИ

Мутахассисларнинг маълумотига кўра, бу йил юртимиз мактабларига 650 000 нафардан зиёд бола биринчи синфга қабул қилинади. Ҳўш, қабул жараёнида қандай ўзгаришлар кутилаяпти?

Кеча пойтахтимизда Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги томонидан “Таълим сифати ва самардорлигини ошириш йўлида амалга ошириладиган ишлар ва истиқболдаги устувор вазифалар” мавзусида матбуот анжумани ўтказилди. Унда Вазирлар Маҳка-

маси томонидан шу йил қабул қилинган “Умумий ўрта таълим тўғрисидаги низоми тасдиқлаш ҳақида”ги ҳамда “Умумий ўрта ва ўрта махсус касб-ҳунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорларининг мазмун-моҳияти таҳлил қилинди.

Жумладан, қарорга мувофиқ, олис (тоғ ва қўл худуди) аҳоли пунктларида яшовчи мактаб ёшидаги болаларнинг сифатли умумий ўрта таълим олишини таъминлаш мақсадида тегишли туман (шаҳар) ҳокимликларининг қарори асосида умумтаълим муассасаларининг филиаллари ташкил этилади. Уларда ўқувчилар сони 100 нафаргача бўлиши назарда тутилган. Қолаверса, таълим сифатининг пайсайишига йўл қўймайлик мақсадида белгиланган меъёрлар бўйича тегиш-

ли майдонга эга бўлган умумтаълим муассасасининг синфларида ўқувчилар 35 нафардан ортиб кетиши мумкин эмас.

Анжуман давомида хабаримиз аввалида қўйилган саволга ҳам жавоб берилди. Қарорда болаларнинг интеллектуал ривожланиш жараёнини ҳисобга олиб, уларни 6-7 ёшдан 1-синфга қабул қилиш меъёрларига ҳам аниқлик киритилган. Мазкур йилдан бошлаб умумтаълим муассасаларига 6,5-7 ёшли болалар ортқча қозғозликлар-

сиз, фақатгина тиббий хулосага мувофиқ қабул қилинади. 31 августга қадар 6,5 ёшга тўлмаган, 1-синфда ўқиш истагини билдирган болаларнинг ота-оналари билан умумтаълим муассасасининг педагог ходимлари ва психолог мутахассиси томонидан фарзандини жисмонан ва руҳан тайёрлаш бўйича тушунтириш ишлари олиб борилди.

“Умумий ўрта ва ўрта махсус касб-ҳунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарорга мувофиқ эндиликда

жисмоний тарбия фанида ўқувчиларнинг мантикий фикрлаш қобилиятини ўстириш мақсадида шахматни ўргатиш вазифаси қўйилди. Қолаверса, замон талабларига мувофиқ айрим филлар номига ҳам ўзгаришлар киритилган. Жумладан, “Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари” фани “Информатика ва ахборот технологиялари” дея ўзгартрилган бўлса, “Меҳнат таълими” “Технология” дея номланган.

Ситора ТОҶИДИНОВА, “Hurriyat” мухбири

ХОТИРА ЧИРОҚЛАРИ ЎЧМАГАЙ

«Бошланғичи I-бета»

Кейин ҳарбий билим юртига жалб этилдим. Уша оғир уруш йилларида минглаб, миллионлаб жангчилар қирилиб кетган, фронтга ва фронт ортининг жабҳаларига одам топишинг ўзи бўлмасди. Рус тилига тишим ўтмасди. Лекин бақувват бўлганим учун ҳали ўн саккизга кирмаган бўлсам-да, фронтга жўнатишган. Ушанда аёлим ўн олти ёшда эди. Отам авталоқатта учраб оламдан ўтган, онам, сингилларим ва жуфти ҳалолимни ёлғиз ташлаб кетишга мажбур бўлганман. 1943 йилнинг 13 февралидан 1945 йилнинг 30 майига қадар Сталинград мудофасига жалб қилинган 398-полкда хизмат қилдим. Фронтда уйқуни қилсин. Ён-атрофидоғлар билан гаплашай десам, тил билмайман. Шундай пайтларда ўзимга-ўзим онам айтиб берган аллаларни хиргойи қилар, «Алпомиш», «Гурўели», «Кунтуғмиш» дostonларини ёлдан бақириб айтardим. Бунни тинглаб, командирларим мени яхши кўриб қолган. Бора-бора тил ҳам ўргандим. Ёшлигимда отам отта миндириб, «Ёвни кўрмай, отта қамчи чертмагин», деган гапни кўп такрорларди. Бунинг мазмунини жанг майдонларига кирган пайтимда англаб етдим. Ёвуз душман оттан бечисоб ўқлар дастидан қонга беҳисоб ётган жангчиларнинг жонсиз қиёфалари, кафансиз кўмилган сафдошларим ҳамон кўз ўнгимдан кет-

майди. Ярадорлар бундай кўргилликларга чидолмай, қолган умрини тамаки ёки спиртли ичимликлар билан тамом қилди. Лекин мен ҳар қандай қийинчиликларга қарамай, чидадим. Яна бир бор қайтараман, она алласини эшитмаган боланинг одам бўлиши қийин. Улим билан юзма-юз келган пайтларимда ҳам ёшликда ўқиган китобларимдан олган таассуротлар юрагимнинг тош бўлиб қотиб қолишига йўл қўймади. Кўксимдаги қатор медал ва орденлар орасида қардош халқлар томонидан инъом этилган кўкрак нишонлари ҳам бор. Ёвзан ҳарбий хизматчилар ёнимга келиб, «Отахон, дуо қилинг, биз ҳам генерал бўлайлик», дейишди. Бунга эришиш учун қўл остингиздагилар билан баробар ишланг, дейман. Ўзим ҳам оддий аскарлар бажардиган қора ишларни қилиб, шу даражага етганман. Ҳозир ҳам ҳарбий от-ҳада бирор янги фармон ёки қарор эълон қилинса, ёлдида сарқаб қолишга ҳаракат қиламан. Хизматдан қўрқиб эмас, меҳнат қилиш керак. Ҳаракатларингиз бирор мансаб ёки мукофот олгунча бўлмасин. Меҳнатдан қочманглар, бусиз ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Ўзим ҳамма нарсага ўз кучим билан эришганман. Энди шунча қийинчиликлар билан кўлга киритилган истиқлолимизни келажак авлодга етказиш сизлардан.

Албатта, уруш кўрган киши ҳаётнинг қадрига етганини айтиш мумкин. Бугунги овоз ва обод Ватанимизда халқимиз ардоғида яшаётган Абдуллоҳон ота кўзларидоғи ташвиш ва хавотир мени ўйлантириб қўйди. Тарихимизнинг энг қора сарҳифаларидан ўрин олган Иккинчи жаҳон урушида йигирма миллион одам жувонмарг кетган бўлса-да, нега ҳамон дунёнинг турли бурчақларида урушлар, низолар, қутқулар, можаролар авж олаётган? Наҳотки, кичик миллатларни ўз назоратида олишга интилаётган катта давлатларда юқоридаги мудҳиш фожиаларнинг ҳеч қандай дахли бўлмасми? Инсониятни қандай қилиб бу офатлардан сақлаб қолиш мумкин.

— Давлатимиз томонидан байналмилалчи жангчилар, уларнинг оила аъзоларининг ҳам ижтимоий ва қонуний манфаатлари ҳимояланган. Мудофаа ишлари Бошқармалари билан ҳамкорликда ҳарбий хизматга қақрилувчи ёшлар билан Ватан ҳимоячининг хизмати қандай маънавият ва оғирлиги, масъулияти катта экани, чегараларимиз, юртимизнинг ҳар бир қарич ери қанчалик муқаддаслиги ҳақида давра суҳбатлари ўтказиб бораёلمиз, — дейди Ўзбекистон жангчи фахрийлари Бирлашмасининг Тошкент шаҳар Кенгаши раиси полковник Рустам Султонов. — Афғонистон ва бошқа чегараланган ҳудудларда хизмат қилганим учун уруш нималиги ва унинг мудҳиш оқибатлари ин-

Ўша олган суратлар

Суратда: Андижон шаҳар ҳокимлиги, қатор давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари Андижон шаҳридаги Кенгаш маҳалласида яшовчи Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Абдумуталиб Тожибоев хонадонида бўлди. Президентимиз номидан пул мукофоти, махсус сертификат асосида олинган «Damas» автомашинаси ва бошқа совға-саломлар топширилди.

— Давлатимиз томонидан биз, кексаларга, айниқса, Иккинчи жаҳон уруши иштирокчиларига кўрсатилаётган алоҳида эътибор ва гамҳўрликдан беҳад мамнунимиз, — дейди 92 ёшли Абдумуталиб ота.

итини яхшилашга, жангчи ва фахрийлар ҳамда ноғиронларни иш билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратиб келинмоқда. Булар ҳаммаси инсон хотираси ва қадрига юксак эътибор ифодасидир.

Дарҳақиқат, Президентимизнинг «Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида»ги фармони ҳамда «Хотира ва Қадрлаш кунига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш чоратадбирлари тўғрисида»ги қарори фахрийларимиз қалбини тўлқинлантириб юборди.

Чунки инсон ўзи қадр топган жойда азиз. Хотираси ҳам муқаддасдир. Биз — бугунги авлод ўз жонидан кечиб бўлса-да, шундай тинч ва осойишта кунларни инъом этган қаҳрамонларни ҳеч қачон унутмаймиз. Улар хавотир билан юрган юртимиз кўчалари, хиёбонларида ҳам-жиҳат, бирдам ва аҳил бўлиб, боғ-роғлар кўкартирамиз, қалбимизда хотира чироқларини мангу қилишимиз.

Адиба УМИРОВА,
«Hurriyat» муҳбири

Сарҳад билмас иллат

«ОГОҲ БЎЛИНГ»

Кейинги йилларда одам савдоси энг долзарб муаммолардан бирига айланган. Сарҳад билмас бу жирканч иллатнинг илдизини йўқ қилиш жаҳон ҳамжамиятининг энг муҳим вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда.

ЎТКИНЧИ ҲАВАСЛАР ҚУРБОНИ

Русия опанинг кўнглига чироқ ёқса ёришмайди. Уздан ўтганини ўзи билади. Эрта-индин ҳовлисида тўй бўлса-ю, кувёдан дарах йўқ. Юраги бесаранжом. Тўйга барча нарас тахт. Ўғли пайлар-пай пул жўнатиб турди. У эса бозордан келмади. Бир тўй қилайки, етти маҳалла овоза бўлсин дея, нафси ором топади унинг. Ўзи ҳам тинмади, боласини ҳам тиндирмади.

Сўнгги бор гаплашганда: «Биз ишлаётган фирма банкорт бўпти, шунга бошқа ишга ўтмоқчиман, икки-уч ой бўлса ҳам ишлаймикин-а? Ҳарна-да», деди ўғли, охириги сўзини ичига ютди.

— Ҳали кам-кўстлар бор, майли, — деди она. «Нотиниш одамлар бўлса, таваллак қилмай келавер», демеди. Тинчгина шу ерда ишлаб юрган йигитни онанинг хою ҳаваслари «узоқнинг буздойи»га ошиқтирди. Бир ҳафтадан кейин унинг орзусидаги тўй бўлиши керак, аммо бутун оила интиқлик, хавотир билан телефонга қулоқ тутиб турибди.

Кутилган кўнгирик бўлди, аммо минг афсуски, гўшақдан нажоткор овоз эмас, аянчли ҳайқирқиқ янгради. Навжувон йигит иш излаб, одам-фурушлар тўрига илтинган, тутқунликда газдан заҳарланиб, вафот этганди.

...Тўйхонани онанинг юракларини ўртовчи ўгли ноласи босиб кетди. Кувёнинг мусофирчиликда минг маънақат билан топган пулларига келган сарполари тобут устини ётди. Булажак келинчакнинг фарёди, онанинг оху ноласи билан қўшилиб, бутун бир қишлоқни йиллатди. «Орузманд» она ўзи истаганидек, элга овоза бўлди...

ЖАБРДИЙДАЛИК САБАБЛАРИ

Йигит онасининг ўткинчи ҳаваслари етовиди одамфурушларнинг қурбонига айланди. Нега кўпчилик била туриб шу кўргилликларни ўзига «сотиб» олаётми? Одам савдоси жиноятлари сарҳад охиб, қанчалаб оилаларга гам-ташвиш келтираётганининг сабаби нимада?

Тадқиқотчиларнинг хулосаларига қўра, юртдошларимизнинг ушбу жиноят қурбонига айланганининг бир неча сабаблари бор: одамларнинг соддалиги ва ишонувчанлиги; қисқа вақт ичида моддий муаммоларни ҳал этиш илтижи; енгил иш, мўмай даромад топиш орзуси; тўй-ҳашамлар учун ортиқча харажатлар; ҳуқуқий билимларга эга бўлмаслик; айрим нопок ҳамюртларимизнинг

уюшган жиноятчилик, шу жумладан, одам савдосига қарши курашишга қаратилган 29 та шартнома ва келишув имзоланган.

2008 йили 8 июлда қабул қилинган «Одам савдосига қарши кураш самарадорлигини ошириш бўйича чоралар тўғрисида»ги Президент қарорига мувофиқ, одам савдосига қарши курашиш бўйича Республика идоралараро комиссияси ташкил этилди. Меҳнат вазирлиги ҳузурида комиссиянинг ушбу жиноят жабр-дийдаларига тезкор психологик, тиббий, ижтимоий, ҳуқуқий ва бошқа ёрдамлар кўрсатадиган, уларнинг қариндошлари билан мулоқот ўрнатилишига, ижтимоий ҳуқуқлари тикланишига кўмаклашадиган 30 ўринли Республика реабилитация маркази очилди. Шунингдек, соҳага дахлдор қатор дастурий режалар ишлаб чиқилиб, амалиётга татбиқ этилди. Бу эса мамлакатимизда инсон ҳуқуқи ва эркинликларини олий қадрият даражасига кўтарилганининг амалий исботидир.

Бугун элат ва ҳудуд танламаётган терроризм, гиёҳвандлик каби тинчлик ва осойишликка таҳдид солаётган одам савдосига қарши кенг жамоатчилик курашмоғи керак.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, жойларда комиссиялар, ҳудудий давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлар фаолиятини мувофиқлаштирилмасдан туриб, бу соҳада кутилган натижага эришиб бўлмайди. Мисол учун, ҳудуддан узоқ муддатга чиқиб кетган фуқароларнинг аниқ ҳисобини маҳалла фуқаролар йиғинлари ёрдамсиз юритиб бўлмайди.

Ёки узоқ муддат хорижда бўлиб қайтган, одам савдосидан жабрланган, депортация бўлган фуқароларни тиббий кўриклдан ўтказиш, ишга жойлаштириш масалаларини бир идора кучи билан ҳал этиш мумкин эмас. Бу масалаларни ҳал этиш учун ички ишлар идоралари, тиббиёт муассасалари, бандликка кўмаклашиш марказлари, маҳалла фуқаролар йиғинлари, хотин-қизлар кўмиталари, маҳаллий ҳокимликлар ва бошқа идоралар биргаликда иш-лаши лозим.

Аҳоли орасида тарғибот ва ташвиқот, тушунтириш ишларини кучайтириш ҳамда «Меҳнат ярмаркаси» тадбирлари, бунд иш ўринлари тўғрисидаги маълумотларни ҳар бир маҳалла кесимида оммалаштириш лозим.

Нигора МАННОПОВА
Фаргона вилояти

Кўзгу бўлайлик

«ОТА-ОНАЛИК БУРЧИ»

Ярим тунда дарвозамиз безовта тақиллади. Қўшнимиз Қобил ака экан. Кенжа ўғлим билан синфдош ўғли Абборни сўраб чиқибди. Кечки овқатни еб бўлган «Салимжон билан компьютер ўйнайман»; деб чиқиб кетган экан. Овозимиздан уйғониб кетган хўжайимни кириб, ўғлимнинг уйқусини бузиб, сўраб чиқди.

Маҳалламиз этагида очилган Мирқосим аканинг компьютерхонасида ёки Раҳмон аканинг биллархонасида бўлса керак, дебди. «Наҳотки, ўғлим мени алданган бўлса», деб кўнжимиз хижолатланми, асабланми қалтираб кетди. Хўжайим Қобил аканинг бу ҳолатда ёлғиз кетишига кўнгли бўлмасдан машинасини ўт олдири.

Тавба, ҳали оқ-қорани танимаган ўсимир боласини Қобил ака нега энди қоронғида кўчага чиқишига рухсат берди. Она сифатида бунга тасаввуримга сизгирма олмасдим. Ёки битта ўғил деб эрқалатиб юборишганимкан?

Шу ёшдан ота-онасини алдашини бошлабди. Бу пайтгача қаерда юрибди, ким билан юрибди? Шундай ювош отанинг боласи ҳалитдан бошвоғини узган бўлса, эртага ким бўлади? Ота-онасига буйсунишни истайдими? Қизик, шу пайтда ҳам компьютерхона ишлайвераркан-да, ахир бу ери қишлоқ бўлса... Чиримиз ўчмаганлигини ёки асабийлашиб, у ёқ-бу ёққа юраётганини сезибми, катта ўғлим чиқиб келди. «Ойинг, хавотир олма, Аббор биринчи марта кеч қолиши эмас, ёвзан сарҳадга шундай бўлади, компьютер жиннисини у. Бир кунда бешта «боевик» кўрмасам ухоломайман, дейди. У ерда Аббор ёлғиз эмас. Ҳар кун маҳалламизнинг 10-15 та боласи тунни ўша ерда ўтказди, ёвзан катталар ҳам боради.

— Узлуқсиз ишлайверди, демокчимсан? — Қизиксиз-а, ойин, у Мирқосим аканинг бизнеси — Марайим буваминг таъбири билан айтсам, Мулла Қосимнинг пул тегиримони. У кишини кинопрокатда таниши кўп. Янги чиққан фильмлар ҳали экранга чиқиб улгурмасдан Мирқосим аканинг қўлига келиб тушармиш. Ҳатто шаҳардаги катта-катта диск дўконларида ҳам топилмайдиган супер-бювиклар бор эмиш. Кўпчилик мақтайпти.

Яна ўйланиб қолдим. Энди мени Абборнинг қилмишидан ҳам кўпроқ бошқиб кетган бўлсам, Мирқосим аканинг «тадбиркорлиги» қандай бўлади? Бу пайтгача қаерда юрибди, ким билан юрибди? Шундай ювош отанинг боласи ҳалитдан бошвоғини узган бўлса, эртага ким бўлади? Ота-онасига буйсунишни истайдими? Қизик, шу пайтда ҳам компьютерхона ишлайвераркан-да, ахир бу ери қишлоқ бўлса... Чиримиз ўчмаганлигини ёки асабийлашиб, у ёқ-бу ёққа юраётганини сезибми, катта ўғлим чиқиб келди. «Ойинг, хавотир олма, Аббор биринчи марта кеч қолиши эмас, ёвзан сарҳадга шундай бўлади, компьютер жиннисини у. Бир кунда бешта «боевик» кўрмасам ухоломайман, дейди. У ерда Аббор ёлғиз эмас. Ҳар кун маҳалламизнинг 10-15 та боласи тунни ўша ерда ўтказди, ёвзан катталар ҳам боради.

Аслида унинг тирикчилиги шунга қараб қолгани йўқ. Иш жойи тайин, 30 гектар ерда фермерлик қиляпти. Эплаяпти, қанди урсин, дерсиз. Бироқ, фақат ўз манфаатини, ҳамёнини ўйлаб қилинган тижоратни тадбиркорлик билан алаштирилмаслигимиз керак. Чинакам тадбиркорнинг мақсади юрт ободлигини, халқ фаровонлигини таъминлаш.

Гузарда новвойхона очиб, маҳалладошлари дастурхонини иссиқ ширмомой нонлар билан тўлдирган, дўконда зарур озиқ-овқат маҳсулотлари билан савдо қилиб, маҳалладошлари оғирини енгил, узогини яқин қилса, ундайларни барака топсин, десак арзийди.

Бироқ биллархона номи билан аслида қиморхона очган, «компьютерхона-игротек» номи билан ташкил қилинган дам олиш хонасида ақли кўзида бўлган ўсимирларга ёвузлик, босқинчилик, ахлоқий бузуқликни, миллий менталитетимизга зид бўлган турли ўйин, фильмларни намойиш қилаётган, ўзгичиларни йироқлаштираётган ёки ёт юзларга ёшларни ишонтириб, йўлдан қалгунуви, қалбини мажрўқ қилувчи томошаларни кўрсатаётганларни, «отанг билмасан», деб қарзга арок, сигарет бераётган «мехрибон» хола-ларни ким деб атасак, тўғри бўларкин? Уларнинг маҳалла тадбирларида ажратган озгина моддий кўмагига алданмаслик, улар келтираётган маънавий зарарини унутмаслик керак. Бундай тадбиркор тусоғи алинган боланинг маҳалласи, қишлоғи шаънига келтирган маънавий зарарни тарозининг иккинчи палласига солиб кўрайлик-чи...

Дунё аҳли дам ҳайрат, дам ҳавас билан қарайдиган маҳалладошлик тўйғуси фақат бизда шаклланган. Шундан ҳам бизда маҳаллага жуда катта имконият берилган. Ўз-ўзини бошқариш дегани, ўзини ўзи тарбиялаш, ўзини ўзи идора қилиш, ўзини ўзи баҳолаш дегани.

Яқинда маҳалламизда ўғиллик содир бўлди. Бу ҳақда ҳамкасбларимга айтсам, ўғри қўчадан келмайди, дейиши. Очиги, бу гап бошимга гурзи тушгандай оғриқ берди. Чунки ҳудуд ўғлини, аканг ёки жиянингини ўзи ўғри дегандай бўлди. Демак, маҳаллада содир бўладиган қўнғилсизликларга ўша ерда аҳолининг ўзи айбдор деб билишди.

Маҳалла боласининг, умуман, миллат боласининг бегонаси бўлмайди. Уларнинг ҳар бирини ўз болам, деб билиш, улар тақдирига ўзини масъул деб билиш ҳар биримизнинг бурчимиз. Бежиз бир болага етти кўшни ота-она, дейилмайд.

Чунки бизда қўни-қўнчилиқ, маҳалладошлиқ туйғуларини кучли. Биз бошқаларга ўхшаб, «сен менга тега, мен сенга дейдиган халқ эмасимиз. Ота-боболаримиз бундай ўргатишмаган. Дарахнинг шохига болта урсанг илдижи титрайди, дейишди. Биз ана шундай илдижи мустаҳкам бир бутун чиримиз. Эҳтимол, ана шу тўйгу туйғайли ишдан ҳориб келган турмуш ўртоғим қўшнингнинг ташвишига елкасини туттандир, эҳтимол ана шу тўйгу туйғайли мени кўзимдан уйқу қочиб, ота-онасига ташвиш келтирган икки маҳалладошимиз тақдирини ўзгартиришга кўмаклашиш йўлларини қидираётган дирман. Мана шу қондошлик, жигардошлиқ туйғуси ҳар бир қўшида, маҳалладошда бўлса, ёшларимиз баркамол авлод — мукамал инсон бўлиб улғайиши, шубҳасиз.

Азиз, маҳалладош уйғонинг, атрофга меҳр билан, зийраклик ва масъулият билан боқинг. Анави костюми ёқасини кўтариб олиб, безовта одамлаётган йилитни танидингизми! Бемаҳалла қандай ният уни кўчага етказди экан. Хув қоронғи симёғок тагида бир-бирининг пинжига кириб турган йигит-қизини пайқадингизми, уларга ўзингизни сездингиз. Бир қори ҳол бўлмасин, маҳаллангиз шаънига доғ тушмасин. Оддий кўринган, иккир-чикир туюлган ҳар бир ҳолатни ҳам пайқайлик, қўнғилсизликнинг олдини олайлик. Бир-биримизга кўзгу бўлайлик.

Муҳаббат ХАМИДОВА

“Журналистик текширув” моҳияти ва масъулияти

АНЖУМАН

Жорий йилнинг 21 апрель куни Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетидида “Ўзбекистон телерадиожурналистикаси тараққиёти ва трансформация жараёнлари” мавзусида IV аънаванавий Республика илмий-амалий анжумани бўлиб ўтди.

АУДИОВИЗУАЛ МАСАЛАЛАР

Унда ЎЗМУ журналистика факультети ва бошқа олий ўқув юртинларининг турлош факультетлари профессор-ўқитувчилари, Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмаси вакиллари, амалиётчи журналистлар ҳамда талабалар иштирок этиди.

Анжуманда аудиовизуал журналистиканинг замонавий масалалари ва таълим жараёнида педагогик технологияларни қўллаш, назария ва амалиёт тушуночилигини ўзаро ақиллаштириш масалалари, аудиовизуал журналистика фанининг ўқитиш муаммолари, кадрлар тайёрлаш масалалари бўйича фикр юритилди.

Бу галги конференция баҳс-мунозараларга бой бўлди. Маърузачилар журналистикада кўза ташланган турган муаммолар ва унинг ечимлари ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдираркан, жараёнда фото, видео, графикалардан фойдаланиши ва бу аудиторияда қизиқиш уйғотди.

Замонавий медиаформатларнинг амалиётда қўлланиши аудиторияни янада қизиқтиришни аниқ, ЎЗМУ журналистика факультети ўқитувчиси, доцент Нозима Муратова телевидениеда инфографикадан фойдаланиш ва унинг афзалликларини ҳақида гапирди.

Бугун глобал майдонда барча ОАВ фаолият юритиши учун имконият бор. Телевидениенинг интернетга фаолияти, видео блогерлар ҳақида “Рақамли оммавий ахборот воситалари” кафедраси ўқитувчиси Гулноза Нажмидинова ўз фикрларини ифода этди.

Кино ҳақида, умуман маълум мавзу бўйича фикр билдириш осон, лекин барча айтилган фикрлар ҳам асослимикин? Умуман биз журналистлар бир масала юзасидан ҳукм чиқариб қўйишга шоянча шилмайлмикин? ЎЗМУ журналистика факультети тўртинчи босқич талабаси Инобат Аҳатова “Қудук” фильмига билдирилган фикрлар мисолида мана шу саволларга ўз тақдирини давомидида жавоб беришга ҳаракат қилди ва бу энг яхши тақдимот сифатида эътироф этилди.

ЎЗМУ журналистика факультети 2-босқич талабаси Исфандиёр Бургутбоев эса реклама тили ва услуби бўйича ўтказган тадқиқотидан қилган хулосаларини тақдим этди.

— Тадбирда талабалар илмга чанқоқлигини намойён қилди. Улар билдирган асосли фикрлар, баҳс-мунозаралар мени ўқитувчи сифатида хурсанд қилди, — дейди “Рақамли оммавий ахборот воситалари” кафедраси доценти Ёқутхон Маматова. — Мана шундай анжуманлар илмий муҳитни яратди ва бу талабаларимизни чинакам мутахассис сифатида бўй кўрсатишига ёрдам берди. Фикримча, энди конференциянинг фақат республика миқёсида эмас, халқаро майдонда ўтказиш вақти келди.

Конференция якунида фаол иштирокчилар “Энг яхши тақдимот”, “Долзарб мавзу”, “Энг яхши мақола”, “Ёшларга эътиборли устоз журналист”, “Энг яхши аудиовизуал материал” ва бошқа бир қатор номинациялар билан тақдирланди.

Анжуман иштирокчиларининг илмий мақолалари тўплам ҳолида чоп этилиши маълум қилинди.

Шоҳсанам КОМИЛОВА, “Hurriyat” мухбири

ТАҲЛИЛ

Кишиларнинг ахборотга бўлган ҳуқуқ ва эркинликлари қай даражада таъминлангани — фуқаролик жамиятининг ривожланиш даражасини белгилловчи асосий мезонлардан биридир. Мазкур мисол жаҳоннинг ривожланиш тенденциясига мос равишда босқичма-босқич тақомилга етказиб борилаётгани мамлакатимизда эркин ахборот маконининг шаклланишига замин яратди. Буни юртимиз ахборот майдонида фаолият кўрсатаётган 1,5 мингга яқин оммавий ахборот воситаси мисолида кўришимиз мумкин.

ва “Диёнат” газетасининг 2015 йил 5 февраль сониди Наманган вилояти Норин тумани шойлиқчи Гибий ёрдам марказида олиб борилган журналист текшируви ҳақида маълумот берилган.

Кўриб турганимиздек, журналистик фаолиятда икки хил номланган билан аслида бир жанр ёки услубдан фойдаланиб келинмоқда.

Аслини олганда журналистикада “журналист текшируви” институти ахборотни излаш, текшириш ва фойдаланиш каби умумий метёбларга асосланади. Унинг ҳуқуқий мақомига қарасак, амалдаги “Журналистик фаолиятни ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонуннинг 9-моддаси “Журналист текшируви”га бағишланганини кўраимиз. Унга мувофиқ журналист ахборот тўплаш ва текширув ўтказиш ҳуқуқига эгалити, ўз текширувларининг натижаларини оммавий ахборот воситалари орқали тарқатишга, уларни давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва мансабдор шахсларга ихтиёрий равишда тақдим этиши мумкинлиги кўрсатиб ўтилган.

Аммо журналист терговчи, прокурор ёки судьядан фарқли ўлароқ, фуқаролардан ахборотни талаб қилиб олишга, бирор-бир процессуал ҳаракатлар ўтказишга ҳақли эмас. Журналист текширувини прокурор ёки терговчининг суриштирувидан фарқлай олиш лозим. Гап журналистнинг ўзини қизиқтирган факт ёки ҳодисани чуқур таҳлил ва талқин қилиши ҳамда ҳар томонлама далилланган мақола ёзиши, чоп этиши ёки тарқатиш хусусида кетмоқда. Бу ҳаракатлар журналиста қонунчилик томонидан берилган ҳуқуқ ва мажбуриятлар ҳамда журналистнинг сўз эркинлиги масъулияти доирасида олиб борилиши лозим.

Шу ўринда соҳанинг бир қатор мутахассис ва экспертлари томонидан қонунчиликдаги “журналист текшируви” тушунчасини “журналист суриштируви” шаклига алмаштириш бўйича билдираётган тақдирларига қарши ўлароқ, журналист суриштируви атамаси халқаро амалиётда деярли қўлланилмаслиги ва бу мазмунан ушбу услуддан фойдаланишда журналистларнинг имкониятлари чекланишига олиб келиши мумкинлигини билдириб ўтиш жоиз.

Чунки журналист касб тақозоси билан доимо фуқаролик ҳуқуқий муносабатларга киришадилар, яъни фуқароларнинг турар-жойига таширф буюрадилар, улар билан суҳбат қурдилар, шахсий ва ижтимоий ҳужжатларни, ариза-шикоятларни, хатлар ва тасвирларни кўздан кечирдилар. Бу касбий фаолиятни суриштирув атамаси билан акс эттириш маълум чегараланишга олиб келади.

Бугун “журналист текшируви” жамоатчилик назоратини амалга оширишнинг замонавий ва ўз ўрнида самарали усулларидан бирига айланиб бормоқда.

Узининг вазифаси ва мақсадларига кўра “журналист текшируви”ни шартли равишда журналистнинг жамият учун номаълум ёки яширинган фактларни режалли излаши ва ҳақиқатни эълон қилиши, дейиш мумкин. Ушбу амалиётни қўллаш ўз ўрнида ОАВнинг нуфузи орттиришга, аҳолининг эътиборини қозонишга катта ёрдам беради. Чунки жамият доим кўпчилик учун номаълум ёхуд яширилган маълумотларни билишга қизиқади.

Журналист текшируви матери-алларини чоп этишга ихтисослашган “The Philadelphia Inquirer” нашрининг собиқ муҳаррири Жин Робертс: “Текширувнинг моҳиятида бирор-бир сиестачини шарманда қилиш ёки маълум қонун бузилишини аниқлаш эмас, балки ўқувчининг тобора қийинлашиб бораётган дунёда нима бўлаётганини аниқлаш ёки унинг фактларини топиш ётади”, дея таъкидлайди. Британиялик таниқли журналист Дэвид Ренделлнинг фикрига кўра эса “Журналист текшируви бу — репортёрлар ўтказадиган тадқиқотдир”.

Рус тилида журналист суриштируви “журналистское расследование”, инглиз тилида эса “investigation” деб номланади. Хорижда журналистик суриштирув Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, жамият ҳаётида амалга оширилаётган ислохотлар устидан фаол жамоатчилик назоратини амалга ошириш ва очиклик принципининг жамиятимиз барча соҳаларига кенг кириб боришида журналист текшируви институти алоҳида аҳамиятга эга. У ўз хусусиятига кўра, оммавий ахборот воситаларининг давлат ва жамият ҳаётида мустақкам ҳоқимият сифатида ўрин эгаллашида муҳим ўрин тутди.

жанри, асосан, оммага деярли маълум бўлмаган мавзуни ёритиш билан боелиқдир. Бундай ишга жазм этган журналистларни хоржиликлар инвестициядорлар, деб аташади.

Албатта, журналистиканинг қийин, масъулиятли ва баъзан хавфли жанри ҳисобланган “журналист текшируви”ни амалга оширишдан олдин пухта тайёр-гарлик кўриш лозим. Бунда, аввало, журналистнинг ушбу хатти-ҳаракатларини кафолатловчи қонун ҳужжатлари билан чуқур танишиб чиқиш мақсадга мувофиқ. Чунки текширувни ўтказиш жараёнидаги ҳар бир хатти-ҳаракат бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари бузилишига олиб келмаслиги лозим. Акс ҳолда журналистни қадамба-қадам қўнғилсизликлар тақдоби этлади.

Шунингдек, журналист текширувини амалга оширишда журналистика соҳасининг сири, яъни ахборот манбалари томонидан ихтиёрий равишда маълум қилинган махфий хабар, шунингдек, факт ёки воқеалар ва маълумотларни манбанинг розилигисиз ошқор этмаслик принципига қатъий амал қилиш лозим. Журналист ушбу талабга фақат қонун билан белгилаб қўйилган учунгина эмас балки, ижтимоий масъулият нуқтан назаридан ҳам амал қилиши керак. Нима учун ахборот манбаи ихтиёрий равишда айнан журналистга маълумотларни ошқор қилмоқда? Бунинг сабаблари бор албатта.

Аксарият ҳолларда ахборот манбаи журналистга тақдим этаётган маълумоти билан жамоатчиликни қандайдиган қонунбузилишни ёки ноодағий воқеадан воқиф этиш орқали ўз наздида алолатни тикламоқчи эканлиги, бироқ шахсини ошқор этиш салбий оқибатга олиб келиши мумкинлигини ҳис этган ҳолда ёндашади. Ва бундай вазиятда ахборот манбаи ошқор қилмоқчи бўлган маълумоти билан бевосита шуғулланишга маълумот манбаи билан қатъий назар, ишонч билан уни журналистга тақдим этиляпти. Шу боис, ахборот манбанинг журналистга бўлган ишонч омили журналистика соҳасининг сирини сақлашда муҳим ҳисобланади.

Расул КУШЕРБАЕВ,

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари қўмитаси аъзоси

ХАЛҚАРО КОНФЕРЕНЦИЯ

Ўзбекистонда рўй бераётган ўзгаришлар жаҳон ҳамжамияти, жумладан, журналистика оламида ҳам катта қизиқиш уйғотмоқда. Санкт-Петербургда бўлиб ўтган “Замонавий дунёда ОАВ” мавзусидаги халқаро илмий амалий конференцияга бизни тақлиф этишгани сабабларидан бири ҳам шу бўлса керак. Унинг ишида АҚШ, Лотин Америкаси, Европа ва Осиё давлатларининг таниқли журналистлари, ОАВ муассислари, олим ва сиебсатчилар иштирок этишди.

— Замонавий ахборот технологиялари аънаванавий журналистика меъёр, шакл ва услубларига катта таъсир кўрсатди. Биз бундан бўёнги, айниқса, босма нашрларни тақдир, журналистика таълими стандартлари, ахлоқ ва одоб меъёрлари қандай бўлиши кераклиги ҳақида фикрлашиб олишимизга зарурат туғилган, — деди конференцияни очар экан Россия Журналистлари Уюшмаси раиси, профессор Всеволод Богданов.

Дарҳақиқат, конференция ялли мажлиси, журналистика йўналишидаги секция йиғилишлари гоёт қизиқарли, айни ҳолда баҳс-мунозарали ўтди. Буюк Британиялик профессор Фалтер Катриннинг “Сиесий ҳоқимиятта матбуотнинг таъсири”, Россиялик таниқли журналист, “Российская газета” бош муҳаррирининг ўринбосари Николай Долгополовнинг “Босма ОАВ: инқироз ёки келажак”, Хитой халқ университети профессор Чжан Меннинг “Терроризм ва журналистика” каби мавзулардаги чиқишлари турли хил

ёндашув, фикрлар қарама-қаршилиги, кескин баҳсларга сабаб бўлди. Бугуннинг муҳим вазифаларидан бири босма нашрларнинг ташқи қиёфаси билан боелиқ. Бунинг икки сабаби бор. Биринчидан, техник имкониятлар чегараси кенгаймоқда ва таҳририят бундан фойдалана билиши талаб этилади. Иккинчидан, интернет, умуман электрон оммавий ахборот воситалари билан баҳда муносиб кураш олиб бориш эҳтиёжидир, деб таъкидланди конференцияда. Маърузачилар орасида катта ҳатотлар ҳам бор эди. Газета сарлавҳа, тагсарлавҳа, мақолалардаги энг муҳим рақам, фикрларни ихтисос шаклида ажратиб кўрсатиш санъати ҳақида, айниқса, Хитойлик машҳур ҳатот Ло Лэй, Россия Миллий ҳатотлар уюшмаси раиси Петр Чобитко чиқишлари катта қизиқиш уйғотди.

Матбуотта ахборотни онлайн тарзида тарқатиш имкониятини кириб келиши журналистика ва журналистлар учун қутилмаган муаммоларни келтириб чиқарди. Айнан шунинг учун бу масала сўнгги йиллардаги деярли барча йирик анжуманлар кун тартибидидаги бош масалалардан бири сифатида муҳокама қилинмоқда. Барча маърузачилар бугунги кунда оммавий ахборот воситаларининг газета шаклини сақлаб қолиш учун, албатта, унинг тезкор ахборот тарқатидиган электрон шаклини ташкил этиши маълумлади.

— Менга Россия иқтисодий таълим муҳим ўрин тутадиган бир лойиҳа ишга тушгани ҳақида телефон қилишди, — дейди “Российская газета” бош муҳаррири ўринбосари Николай Долгополов. — Мен масалани ўрганиб мақола ёзишимга бир кун кетди. Кейин қарасам интернетда бу ҳақида кечаёқ хабар тарқатилибди. Англидмики, мен кеч қолибман. Хулоса шундай: дастлаб электрон газета орқали воқеалик ҳақида биринчи бўлиб ахборот эълон қилиб, сўнг майли бир кун кейин бўлсин, батафсил маълумотта асосланган мақола бериш лозим экан. Интернетдаги хабарлар оқими

инсонларнинг вақтини шу қадар кўп банд қиялтигики, улар китоб ўқишга, санъат асарлари (театр, тасвирий санъат, мусика жанрлари...) билан танишишга улгурмаптилар. Демак, маърифат журналистикасига эҳтёж ўсяпти. Босма нашрларда китоб ва санъат асарлари тарғиботи бағишланган таҳлилий мақола, ҳикоя, суҳбат каби жанрларга эътиборни кучайтириш, шу йўналишда лойиҳалар ишлаб чиқиш ҳақида тавсиялар берилди.

Ўзбек матбуоти эътирофи

Ушбу анжуманда каминан ҳам “Нодавлат электрон ОАВ: ҳамкорлик ва рақобат” мавзусида маъруза қилдим. Ўзбекистонда журналистик фаолият

юртишнинг қонуний асослари, матбуот майдонининг учдан икки қисми нодавлат мақомига эгалити, улар воқеалик ўз нуқтан назаридан ёндашаётгани, танқидий-таҳлилий материалларга давлат бошқаруви идораларининг муносабатлари каби масалалар иштирокчиларнинг эътиборини тортди. Маъруза юзасидан мунозаралар Ўзбекистон ташқи ва ички сиебсатидаги ижобий ўзгаришларни ҳам қамраб олди. ВВС ахборот агентлигининг Ўзбекистонда аккредитациядан ўтаётгани, халқаро пресс-клуб ташкил этилиб, унда куннинг долзарб мавзулари юзасидан мамлакат раҳбарлари журналистлар са-

волларига очик-ошқора жавоб бераётгани ижобий ҳол деб баҳоланди.

Польшалик журналистлар агар асосли бўлса, ижро ҳоқимиятини танқид қила оладими, Россия мутахассислари эса тақдир самарадорлиги ҳақида сўрадилар. Биз конференция иштирокчиларига

иқки мисол, Фарғона шаҳар ҳоқимининг айрим қарорлари амалдаги қонунчиликка мос эмаслиги ҳақидаги “Фарғона ҳақиқати” газетасида чоп этилган мақола ва “Kun.uz” интернет сайтидаги Кўқонда газ таъминоти муаммолари ва камчиликлари баён этилган чиқишлар, улар юқори даражадаги идораларда муҳокама қилингани ҳамда ҳар икки шаҳар ҳоқимлари вазифаларидан озод этилганини гапириб бердик.

Халқаро конференция қатнашчилари Ўзбекистонда ОАВ ўзини ўзи молиявий жиҳатдан таъминлаётганини ундаги очиклик ва ошқоралик асосларидан бири деб эътироф этидилар.

Санкт-Петербургда анжумани доирасида хос учрашувлар ҳам бўлиб ўтди ва унда ҳамкорлик истиқболлари муҳокама қилинди. Ўзаро келишувга кўра Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси Фарғона вилоят бўлими тақлифига кўра шу йил май-июнь ойларида Санкт-Петербургда шаҳри ва Ленинград вилояти Журналистлари уюшмаси делегациясининг ўзаро тажриба алмашиш учун Фарғона вилоятига таширифи ҳақида шартлашиб олдик. Делегация таркибида 10 га яқин йирик нашр ва телеканал раҳбарлари, электрон журналистлар ва Санкт-Петербургда давлат университети “Оммавий коммуникация ва олий журналистика институти” директори, профессор Анатолий Пуо ҳам келиши кутилмоқда.

Ломоносев номидаги Москва давлат университети журналистика факультети декани, профессор Елена Вартанова билан 2017 йилда 4 нафар талабани Фарғона вилоятида русийзабон ОАВда амалиёт ўташлари, фарғоналик ёш журналистлар эса Москвадаги нашрларда малака оширишлари йўлга қўйиш ҳақида шартнома имзоладик.

— Биз Россия ҳукуматида Ўзбекистонда рус тилида ўқитиладиган мактаблар салмоқли экани, русийзабон аҳоли учун босма нашрлар чиқарилаётганини инобатга олиб журналистика факультетига қабул қилинган Ўзбекистонлик талабалар учун давлат гранти ажратилиши ҳақида тақлиф киритамиз, — деди Елена Вартанова.

— Мен Ўзбекистонда бўлишни кўпдан орзу қиламан. Биз, ташкилотчилар халқларимиз бир-бири ҳақида кўпроқ билиши учун журналистларни Ўзбекистон ва Лотин Америкаси мамлакатларига ижодий сафарга юборишни уюштириш лозим, — деди Лотин Америкаси Журналистлари уюшмаси Бош котиби Нельсон Де Кастилло ўзаро мулоқотлар чоғида.

Икки кун давомида жаҳон матбуотининг яқин тарихи, бутуни ва келажиги турлича нуқтан назар билан муҳокама қилинди. Унинг минбаридан Ўзбекистон, ўзбек матбуоти деган сўзлар қайта-қайта янгради.

Мухаммаджон ОБИДОВ, Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси Фарғона вилояти бўлими раиси

ХИТОЙ МОДЕЛИНИНГ МУХИМ ҚИРРАЛАРИ

► ШАРҲ

Сўнги йилларда Хитойнинг сиёсий модернизациялаш моделига дунё олимлари ва амалиётчиларининг қизиқиши ортиб бормоқда. Бир жиҳатни кўздан қочирмаслик керакки, сиёсий тўсиқлар, қийинчиликларга қарамай, Хитой 1679 йилдан бери иқтисодий ривожланишда давом этмоқда. Бу омил цивилизация илдиэлари нақадар бақувватлиги билан изоҳланади. 1860 йилларга қадар мамлакат на Европа, на Америка билан яқин алоқа боғламасдан келса-да, дини, фалсафаси, урф-одатларию анъаналарини жуда яхши сақлаб қола олган.

Хитойнинг бошқа халқлардан афзаллик жиҳати шундаки, мамлакат раббарияти сиёсий модернизациялаш, ислоҳ қилиш билан жиддий шуғулланди. Чунки ислоҳ этиш, янгилаш билан доимо банд бўлмаса, ички муаммолар юзага қалқиб чиқариларди. Хитойликларнинг уқтиришича, уларда “ислоҳот тепкиси велосипедга ўхшаб тинимсиз айланади, ҳатто бир-икки сония тўхтаб қолса, ағанаб кетади”. Шунинг учун халқ ҳар қандай ислоҳотларга аллақачон мослашиб олган бўлиб, бошқа давлатлар билан товар айирбошлаш ва дўстона яшаш имконини ҳеч қўлдан чиқармайдди.

Хитой ён қўшнилари Россия, Эрон, Ўзбекистон, Қозоғистон ва Туркменистон билан кенг миксдаги иқтисодий ҳамкорликни жуда истади. Мамлакатда нефть-газ захираси еттишмаслиги тўғрисида у асосий импортёр бўлган ушбу бозорга қаттиқ боғланиб қолган. Шанхай ҳамкорлик ташкилоти бу давлатларни ҳар жиҳатдан боғлаб турибди. Хитой иқтисодчилари жаҳон афкор оmmasига кичик ва ўрта бизнес ривожланса, оддий халқ бойиши мумкинлигини амалда исботлади. Агар соҳага “босим” ўтказилса, ишчи қўллар боғлаб ташланса, иқтисод соғлом йўлдан бормайди, миллат эса қашшоқлигича қолиб кетаверади, деган олтин қондани улар исботлаб бердилар.

Хитой модернизацияси — замонавийлашуви таянч нуқтасида миллий ғояси, анъана ва урф-одатлари ётади. Юқори раббарият таъкидлади, “хитой халқи ҳар жиҳатдан бой-бадавлат ва тўқ яшаш керак”. Бу раббатлаштирувчи шир бўлса-да, халққа ишонч, умид уйғотган куч — конфуцийлик ғояси ҳисобланади. Файласуф Конфуций (мил. ав. 551—479 йй) яшаган даврда таназулга ботган тизимни қайта тиклаш, ислоҳ этиш жараёнига таъсир этувчи ахлоқий метёрлар қойилсини яратиш, “агар қонун ёрдамида бошқарилса ва тартибот жазолаш орқали таъминланса, одамлар жавобдорликни ўзини олиб қочишга интилиб, ор-номусни ҳис этмайди; агар эса (маънавий-ахлоқий воcита) ёрдамида бошқарилса, тартибот қадриятлар ёрдамида таъминланса, одамлар ор-номусни ҳис қилади, ҳалол ва софдил бўлади”, деган ғояни миллатнинг онгига сингирди. Айни кунларда мамлакат иқтисодида конфуцийликнинг ўрни аққол кўзга ташланади. Бу қоидага кўра, меҳнат

қилиш жасорат эмас, балки ҳаёт қонуни бўлиб, ҳар бир хитойлик муқофот ва иш ҳақи сўрамасдан, оғир юмушни бажаришга кўниккан. Мамлакатнинг бахти шундаки, конфуцийлик тартиботи бозор иқтисодида жуда кўл келди.

Хитойнинг янги даврини талқин қилган таниқли олим С.Сафоев “Марказий Осиёдаги геосиёсат” (2005) асарига мамлакатда ўша пайтда модернизациянинг “уч босқичли” стратегияси ишлаб чиқилганини таъкидлаб ўтади. “Биринчи босқичда ЯИМни 1980 йилга нисбатан икки баравар кўпайтириш, аҳолини озиқ-овқат ва энг зарур маҳсулотлар билан таъминлаш масаласини ҳал қилиш режалаштирилди, — деб ёзади у. — Иккинчи босқичда 2000 йилгача ЯИМни яна икки баравар ошириш ва турмуш даражасини “кичик фаровонликлар” даражасига етказиш мўлжалланди. Ниҳоят, учинчи босқичда XXI аср ўрталаригача модернизацияни яқунлаш, “кичик фаровонлик” жамиятини (2020 йил) модернизация қилинган жамиятга ўтиш кўзда тутилди”.

Яхши биламизки, давлат ва сиёсат арбоби Дэн Сяопин (1904—1997) ва унинг издошлари иқтисодларни аҳолининг 80 фоизи яшайдиган қишлоқда оила пудрати тизимини оммавий жорий этишдан бошлашди. Оила пудратига кўра, жамоа ери деҳқон хўжалиқларига 15 йилга ижарага берилди, кейин у 30 йилга узайтирилди. Деҳқонлар ўз маҳсулотининг бир қисмини бозор нархларида сотиш ҳуқуқини қўлга киритгач, уларнинг даромадлари кўпайди. Хитой галлани четдан сотиб олувчилдан экспорт қилувчи мамлакатга айланди. Қишлоқ ислохотларидан руҳланган раҳбарият танланган йўл тўғрилигида ишонч ҳосил қилиб, бу тажрибани шаҳар иқтисодий тизимига қўлади. 1984 йилда санаотда бозор иқтисоди тамоийллари жорий этилди. Ушанга қадар давлат сектори корхоналарини ҳам марказий хўмуят, ҳам маҳаллий маъмурият назорат қиларди. Янги ислоҳотга кўра, корхоналар эркинлигини ошириш, даромаднинг бир қисмини ўзида қолдириш вазифаси қўдаланган қўйилди. Корхоналарга ишлаб чиқаришни ташкил этиш, бозор конъюктурасига қараб иш кўриш борасида катта ҳуқуқлар берилди: режалдан ортиқ олинган маҳ-

сулотни эркин бозорда юқори бозор нархларида сотишга руҳсат теги. Маҳаллий ҳокимиятларнинг назорати қамайиб, давлат секторининг улуши пасайди ва унинг ўрнини хусусий сектор эгаллади. Бу — бепоён мамлакатда тинч йўл билан амалга ошган инқилоб эди!

Сяопиннинг сиёсий ва иқтисодий тизимни туб ўзгартириш сиёсати мамлакат ҳаётида янги даврни бошлаб берди. Аммо 80-йилларда йирик Фарб давлатлари мамлакатни демократик жараёнларга тортишга ундайверди. Шунда даъват этувчи “талаб”лар жамиятнинг Фарб сиёсатчиларига қарши чиқишларни кучайтирди. 1986 йилда “буржуа либерализми”ни танқид қилиш юзасидан компания авж олиб кетди.

Хитой ўз менталитети ва қадимий анъаналарига мос миллий ислохотларни изчил давом эттирди. Лекин таҳлилчиларнинг ёшишча, “либерализм масаласида Сяопин эҳтиёткорлик позициясини тутган, демократик ислохотларни эса унинг сафдош дўстлари Ю Яобан ва Чжао Цзи-янлар амалга оширган эди”.

Хитой таълим-тарбияни тўлиқ мафкурага бўйсундирди. Ўша йилларда “Бешта севаман” ибораси: “мамлакатни севиш”, “халқни севиш”, “меҳнатни севиш”, “илмни севиш”, “социализмни севиш” шiori қабул қилингандан кейин у тезда мевадорини берди.

Дэн Сяопиннинг буюк хизмати шуки, у “буржуаз либерализми”ни қоралаб, пировард натижада ўз халқи менталитетига мос мафкурани шакллантиришга муваффақ бўлди. Фарба унга қарши чиқувчилар сон-саноқсиз топилиди, аммо ҳар бир халқ ва миллат ўз тақдирини ўзи ҳал қилади, деган қоида барибир галаба қозонди.

Мутахассисларнинг таъкидича, Фарб модернизация модели биринчи вариантда (1960 йиллар) Жануби-шарқий Осиёда давлат секторини қўллаб-қувватлаш мақсади мўлжалланган. Бироқ XX аср 90-йилларининг бошида социализм таъсир кучи пасайганидан кейин АКШ илгари сурган “Вашингтон консенсуси” принциплари яна устуворлик қила бошлади. У Фарб модели намунаси сифатида барча ривожланётган мамлакатларга иқтисодий ҳалдан зиёд либераллаштириш, sanoатни хусусий-

лаштириш ва бозор эркинлигига давлат аралашини чеклашнинг тавсия қилинган бўлди. “Вашингтон консенсуси” принциплари Жаҳон молиявий инқироби кучайтувчи қадар (2008) кўп мамлакатларда жорий этилди. Хитой модернизацияси ижобий тажрибасини ўрганган мутахассислар “Вашингтон консенсуси” моделига фақат Хитой моделига рақобатбардор бўлади, дейишмоқда. Бироқ тадқиқотчилар бу борада янги фикрларни ҳам билдиришмоқда. “Ислохотларнинг хитойча модели замирида асосий ўзгаришларни, — деб ёзади сиёсатшунос олим С.Сафоев. — Шарқий Европа мамлакатларида бўлганидек, макродаражада (молия ва пул тизими, ташқи савдо ва ҳоказо) эмас, балки микродаражада (нархлар ва корхоналарни ислоҳ қилиш, нодавлат секторини ривожлантириш ва ҳоказо) амалга ошириш ётади”.

Таълимчи, XX асрнинг 80-90 йилларида индустриаллашган баъзи давлатлар монетаризм ва бошқа либерал иқтисодий мактаблар таъсирида давлат бюджетини тартибга солиш сиёсатини узоқлаштиришга уринди. Бироқ Хитой иқтисодий феномендан кейин Осиё ва Араб давлатлари пул-кредит сиёсатида давлат сектори ролини яна олдингайди оширишни исташмоқда. Ҳозирда бу масала энг муҳим сиёсий тортишувга айланган. Чунки Халқаро валюта фонди, Жаҳон банки ва молиявий ва фискал ташкилотлар Африка, Осиё қитъасидаги мамлакатларга кучли босим ўтказиб, давлат харажатларини пасайтириш ва иқтисодга давлат аралашувини қамайтиришни талаб қилишмоқда.

Биз илмий таҳлилларга кўра, Хитой модернизация моделининг муҳим сирларини ушбуларда, деб биламиз: биринчидан, сиёсий барқарорлик мавжудлиги, чунки хаос (тартибсизлик) бўлганида, бундай ислохотларни ўтказиб бўлмайди; иккинчидан, иқтисодий сиёсатда мамлакат хусусиятлари ҳисобга олинган ва бу сиёсат узоқ вақтдан бери ўтиб келатганлиги; учинчидан, хитой халқининг феноменал даражада меҳнатқашлиги; тўртинчидан, ишчи кучининг арзонлиги; бешинчидан, хоржий инвестиция оқимининг кўпчилиги; олтинчидан, хитойликларнинг бозор ислохотини бошлаб, капи-

тализм сари қадам ташлаш ташаббуси Фарба илиқ қарши олинганлиги; еттинчидан, чет элларда камида 70 миллион хитойликлар истиқомат қилаётганлиги (Гонконг ва Тайвандан ташқари). Уларнинг молиявий ресурслари тўғри Хитойга йўналтирилади. Ҳозирги кунда йилга тахминан 700 миллиард долларлик келиб тушадиган хоржий капитал қўйилмасининг яримдан кўпроги мигрантларниқига тўғри келмоқда.

Ислохотларнинг хитойча модели замирида Фарб давлатларида бўлганидек, иқтисодий макродаражада (молия ва пул тизими, ташқи савдо ва ҳоказо) эмас, балки микродаражада (нархлар ва корхоналарни ислоҳ қилиш, нодавлат секторини ривожлантириш ва ҳоказо) амалга ошириш ётади. Айни шу жиҳати билан у бугунги кунда Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотларга яқин туради.

Хитой Ўзбекистоннинг йирик савдо ҳамкорларидан ҳисобланади. 2016 йил якунларига кўра, мамлакатлар ўртасидаги маҳсулот айирбошлаш ҳажми 4,2 миллиард доллардан ошган. Ўзбекистон ва Хитой 2020 йилгача икки томонлама савдо ҳажмининг 10 миллиард долларга етказишни режалаштиришмоқда. Эндиликда темир йўл транспорт, энергетика, нефть-газ соҳаси ва Ўзбекистонда инфраструктуралар объектларини қуришга Хитой компанияларини жалб этишга алоҳида эътибор қаратишмоқда. Мамлакатимизда Хитой капитали иштирокида 704 корхона фаолият юритмоқда. Шундан 88 таси тўлиқ равишда хорж капиталга асосида. Бундан ташқари, республикада Хитойнинг 73 та компанияси ваколатхоналари фаолият кўрсатади.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Хитой пойтахти Пекинда 2017 йил май ойида ўтказилган «Буюк Ипак йўли» саммитида иштирок этиди. Саммит доирасида, 14-15 май кунларида «Бир мингтақа, бир йўл» шiori остидаги олий даражадаги халқаро форум бўлиб ўтди. Ўйлашимизки, навбатдаги сафар ҳам мамлакатимиз ташқи сиёсатида янги саҳифаларни очиб беради.

Бахтиёр ОМОНОВ,
сиёсатшунослик
фанлари номзоди

► БУ ТУРФА ОЛАМ

ҚОБИФНИ ХАМ ЕЙИШ МУМКИН

Лондоннинг “Skipping Rocks Lab” корхонаси пластмасса идишлар, стаканлар, пакетлар ва баклашкаларнинг ўрнини боса олувчи келажак ўрамини яратди. “Ooho” деб ном олган ушбу воcита таъмсиз қобиқ бўлиб, уни ейиш мумкин. Ўрам устидан уни химояловчи яна бир қобиқ бўлади, уни тановул қилиб бўлмайди.

Яратувчиларнинг таъкидлашича, у денгиз сув ўтлари экстрактидан тайёрланган. Қобиқ жуда пишиқ, ишлаб чиқарилиши арзон, асосийси, мутлақ экологик тоза — уни нафақат ейиш, балки табиатга ҳеч қандай зарарсиз ташлаб юбориш ҳам мумкин, у тезда парчаланиб, йўқ бўлиб кетади.

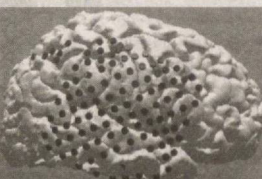
Қобиқни яратиш технологияси устидан икки йил иш олиб борилган. Ҳозирги кунда унинг яратувчилари қобиқни ишлаб чиқариш усулини патентлаш ишларини олиб борапти, жараёнда ўз ихтироларига кўпроқ эътибор жалб қилиш учун инвесторлар қидиришмоқда. Чиқиндиҳоналар пластик идишлар билан тўлган бугунги кунда ейиш мумкин бўлган ва арзон ўрам ушбу муаммони ҳал қилиши ва атроф-муҳит ифлосланишининг қамайтиришга умид боғланган.

“Skipping Rocks Lab” асосчилари шу йилдаёқ ўрамининг синов партиясини чиқаришмоқда. “Ooho” турли ичимликлар ва ширинликлар учун ажойиб ўрам бўлиши мумкин. Унинг устидаги химоя қобиғини олиб, оғизга солиш қийин қилади.

250 миллилитрлик сифимга эга қобиқнинг таннарихи тахминан 0,3 центни ташкил қилади ва бу пластмасса идишлардан анча арзон. Шунинг учун корхона ўз маҳсулотни муваффақиятга шубҳаланмайдиган ва бир неча йилдан кейин қадқоқлаш соҳасидаги “TetraPak” каби йирик компанияларга рақобатчи бўлишга умид қилмоқда.

ХОТИРАНИ ФАОЛЛАШТИРИШ УСУЛИ

Пенсильвания университетининг нейробиологлари электр қўзғатиш орқали инсон хотирасини яхшилайдиган усулни топишди.

Тадқиқот “Фаол хотирани тиклаш” лойиҳаси асосида ўтказилди. Унда эпилепсияга чалинган беморлар иштирок этиди. Катнашчилар эслаб қолтиш қобилиятини синовдан ўтказиш учун тест саволларига жавоб беришди. Шу жараёнинг узида тадқиқотчилар беморлар миёнасини фаоллаштирувчи усулни қўлладди. Сўнг миёга электр қўзғатиш юқори ва паст даражада таъсир этганида қандай натижа бўлгани қисбатлашди. Юқори частотада беморлар тест натижалари ёмонлашган, паст частотада эса хотира яхшилангани маълум бўлди. Олимлар бундай натижадан сўнг имплантация қурилмасини қайта ишлаб чиқиши ва мазкур қурилма эндиликда зарур ҳолда беморга ёрдам беришини таъкидлашди. Нейробиологлар бу янгилик Альцгеймер, деменция ва миё билан боғлиқ бошқа касалликлар белгиларини енгилаштиришга умид қилишмоқда.

“APPLE”НИНГ ЯНГИ КАШФИЁТИ

“Apple” корпорацияси “Apple Watch” соатларининг инсон терисига таъсирини ўрганиш мақсадида суғъий тери яратди. Никель металл зангламайдиган шўлат ва бошқа қотишмалар таркибига кирди. Қўллаб одамларда никелга аллергия борлиги сабаб, ушбу металл “Apple Watch” деталидан инсон терисига қанча вақтда тушиши текшириб кўрилди.

Бунинг учун дастлаб соат ва унинг эҳтиёт қисмлари суғъий тери жойлашган банкга туширилиб, инсон тана ҳораратини сақлаб турувчи инкубаторга жойланди. Тасмалар бу каби шароитда бир hafta сақланиб, шундан сўнг уларни ўрганиш бошланади. Компания ҳозирча суғъий тери нимадан ташкил топганини маълум қилмади.

Интернет материаллари асосида
Х.АҲМАДЖОНОВА тайёрлади.

► ЖУГРОФИЙ САЁҲАТ

Бугун сизни шундай ўлкага саёҳатга таклиф этмоқчимизки, бу заминда яшовчилар дунё бўйлаб ҳаммадан биринчи қўшининг уфққа кўтарилишини кўриш бахтига муяссар. Исталган ҳудуди океанга 130 километр квадрат яқинликда жойлашгани боис “дунёдаги энг ажойиб топографик мамлакат” номига ҳам сазовор. Яна шуни ҳам таъкидлаш керакки, кинохлосмандлар томонидан олқишлар билан кутиб олинган “Узуқлар ҳукмдори” фильми ижодкорларига ҳам айни шу замин мезбонлик қилган ва ушбу фильми суратга олиш учун мамлакат ҳукумати алоҳида вазир лавозимини жорий этгани ҳам айни ҳақиқат.

„Узуқлар ҳукмдори“нинг ватани

Бу ерда яшовчиларни доимий ер қимирлаши беэовта қилса-да, сайёҳлар ҳамон шу масканни жуда яхши кўрадилар. Гап қайси мамлакат ҳақида кетатганини аллақачон топингизми-а?! Ҳа, бу ўша ҳаммага маълум ва машҳур — Янги Зеландиядир. Бу ерда “киви” сўзи ҳам мевага нисбатан ишлатилмайди, балки уча олмайдиган қўшлар ва оролининг энг чекка қисмида яшовчи одамларнинг шундай ном билан аташади.

Янги Зеландия 1642 йилда голландиялик денгизчи Абель Тасман томонидан кашф этилган бўлиб,

экспедициясининг бир неча вақти маҳаллий аҳоли томонидан ўлдирилгач, Абель мамлакатни тарк этиди. Шундан сўнг 1769 йилгача европаликлар бу ҳудудга қадам босмайдди. 1769 йилда эса капитан Джеймс Кук таъриф буюриб, оролни харитага киритади. Янги Зеландия ҳудудига ўша пайтларда европаликлар бўлмаган, халқ эса пул нималгини ҳатто билмаган ҳам. Савдо-сотик эса бардир (товар айирбошлаш) усулида амалга оширилган.

Янги Зеландия — Тинч океанининг жануби-ғарбий қисмидаги икки йирик орол (Шимолий ва Ғарбий)да жойлашган, Кук

бўғози ва бошқа кўпгина майда ороллар билан ажралган мамлакатдир. Инглиз ва маори тиллари давлат тили ҳисобланади. Янги Зеландия мустақил парламентли демократик республикадир. Шунингдан кўра, Буюк Британия Ҳамжамиятининг ҳеч қимга тааллуқли бўлмаган аъзосидир. Генерал-губернатор томонидан таништирилган Буюк Британия қиролчилиси расман давлат бошлиғи ҳисобланади, парламент қабул қилган қонунларни ратификация қилиш ҳам қиролчилик вазифаларининг бири ҳисобланади. Ҳукумат бошлиғи — Бош Вазир. Пойтахти — Веллингтон шаҳри бўлиб, у сай-

ёҳлар эътиборини ҳамisha жалб этган ва ажойиб меҳмондўстлиги билан ажралиб туради.

Мамлакатнинг катта қисмига қир-адирлар (энг юқори нуқта — Жанубий оролдаги 3 764 метр келадиган ҳамisha қор ва муз билан қопланган Кук тоғи) ёйилган. Маълумотларга кўра, мамлакатнинг жанубий қисми ҳам энг салқин ҳудуд ҳисобланади. Бундан ташқари, Янги Зеландиянинг ҳавоси жуда ўзгарувчан. Мамлакатнинг шимолий оролларида эса вулқонлар, қўллар, ва тропик пляжлар мавжуд. Жанубий қисми эса текислик, музлик ва баланд тоғ, қўқоқлардан иборат.

Иқлими денгизли субтропик. Июль ойидаги ўртача ҳарорат 5° С дан 12° С гача, январь ойида эса — 14° С дан — 19° С даражада бўлиши мумкин.

92 та графикадан иборат мамлакатнинг 76 фоиз аҳолисини янги зеландияликлар, 9 фоизини маорилар, 8 фоизини инглиз ва шотландлар ҳамда 4 фоизини полинезияликлар ташкил қилади. 2015 йилги маълумотларга кўра, аҳоли сони 4 миллион 597 минг нафар. Протестантлар ва католиклар асосий диндорлардир. Аҳолининг деярли тўртдан уч қисми шимолий оролда истиқомат қилади. Мамлакатнинг ажойиб бир қонун борки, у қўлчиликни ҳайратта солиши табиий. Семизлик ушбу заминда доимий истиқомат қилиш ҳуқуқи чекланишига сабаб бўлиши мумкин.

Янги Зеландия — қишлоқ ҳўжалиги юқори ривожланган индустриал-аграр мамлакат ҳисобланади. Қишлоқ ҳўжалигининг асосий кўзга кўринган йўналишлари — гўшт ва жун маҳсулотлари ишлаб чиқариш, чорвачилик, галлачилик ва енгил соноатлик. Қора

ва рангли металлургия, машина-созлик, дарактни қайта ишлаш, кимё ва бошқа тармоқлар кенг ривожланган. Шуниндек, табиий газ, кўмир, темир рудаси, мис, кўрғошин, олтин ва кумуш ҳам қазиб олинади. Туризм соҳаси унча ривож топмаган. Асосий ташқи савдо ҳамкорлари: Япония, Австралия, АКШ ва Буюк Британия.

Янги Зеландияга саёҳат қилувчилар умуман кўришмаса ҳам бўлади, сабаби бу ердаги оролларда умуман илон учрамайди. Шу билан бирга дунёдаги энг ажойиб ва тақороланмас пингвинларнинг турли хилларини ҳам айнан шу ерда учратиш мумкин. “Powelliphanta” деб номланувчи катта ҳажмдаги шиллиқ қўрт ҳам фақатгина Янги Зеландияда учрайди. Айтганча, Powelliphanta йиртқич жонот ҳисобланар экан.

Бу ўлкада гаройиб воқеалар ҳам тез-тез содир бўлиб туради. Масалан, Кеа номли қўшлар жуда очоқ. Улар автомобилларнинг ойна тозаловчиғини ўйирлаб, тўхтаб турган машиналарнинг ойна резиналарини ҳам еб кўйар экан. Бу ҳолга сайёҳлар ҳам гувоҳ бўлган.

Янги Зеландияда деярли ҳар учинчи қуруқликдаги маскан кўриқхона ҳисобланади. Сайёҳлар Таупо оролини жуда яхши кўради. Айтишларича, ушбу орол 27000 йил илгари содир бўлган вулқон отилиши натижасида сув бўғаларидан пайдо бўлган экан.

Нелсон-Лейк миллий боғи тилларда дoston. Боиси бу ердаги тинч ҳоранг сувли орол дунёдаги энг шаффоф орол ҳисобланади. Унда ҳатто сув тубини бемалол кўриш мумкин. Окленд шаҳри эса дунёдаги энг қўлай ва ҳавфсиз шаҳар, дея эътироф этилган.

Бу ўлкада қўйлар шунчалки кўпки, тақсимлашганда мамлакатнинг ҳар бир фуқаросига 9 талдан кўй тўғри келар экан.

Янги Зеландия Даниядан сўнг пухтаўрлик умуман учрамайдиган давлатлар орасида иккинчи ўринда турши билан ҳам ажралиб туради. Ҳуллас, бу ажойиб ўлка ҳақида минг марта эшитгандан бир марта қўзана бориб, гаройиботларни ўз кўзингиз билан кўрганингиз маъқул.

Гўзал МАЛИКОВА тайёрлади.

МУТОЛАА

БУЮК САНЪАТКОРНИ УЛУҒЛАБ

“Кўшиқ айтишни жуда хоҳлайман. Айтгандаям ҳам яхши, ҳам ҳеч кимга ўхшамай, фақат юракдан, ўз нолаларимни куйлашни истайман...”

Қайдасан, азизим, қаро кўзлим, Севгили юлдузим, ширин сўзлим. Қўлимда сенга деб куйилган шароб, Қўзларим йўлингда, анор юзлим...

Ушбу сатрларга кўзингиз тушиши билан шеш тарзида олдидигина ўқий олмайсиз, беихтиёр куйлай бошлайсиз. Забонга кўшилди, юракда ажиб оҳанг турғилади, куйга монанд тебрана туриб, кўз ўнгирига санъаткорнинг улғувор кифаси жонланади. Унга кўшилиб, сатрларни қайта-қайта такрорлашни ва соҳир кўшиқ тугаб қолмаслигини истайсиз. Улғу санъаткорнинг қайси кўшиғи ёдингизга тушмасин, шундай ҳол юз бераверади. “Санъаткор телевизорда, сахнада, қаерда бўлмасин, ҳақиқий кўшиқ юрагидоги буронларини (агар у юракда бўлса) томошабин қалбига кўчириши керак”, деган эди у. Алал-хусус, Ботир Зокиров ўзи истагандай умрбоқни кўшиқлари, юрак буронларини томошабин қалбига ана шундай кўчирди.

1989 йилда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист, ёзувчи, публицист Ашурли Жўраевнинг буюк санъаткор ҳаёти ва фаолиятига бағишланган “Юрак буронлари” асарини чоп этилган эди. Уша йиллари ушбу ҳужжатли қисса қўлма-қўл бўлиб ўқилган ва китоб жавонларимиздан муносиб ўрин олган. Ёзувчининг Ботир Зокиров ҳаёти ва ижодини катта қизиқиш билан узок йиллар ўрганиши натижасида ушбу асар туҳтириб, роман-эссега айлантирилди ва ўтган йили чоп этилди.

Яқинда Алишер Навоий номидаги миллий кутубхонада мазкур китобнинг тақдими маросими бўлиб ўтди. 26 апрель – Ботир Зокировнинг таваллуд айёмига ушбу асар салмоқли туҳфа бўлди, десак янглишмаймиз.

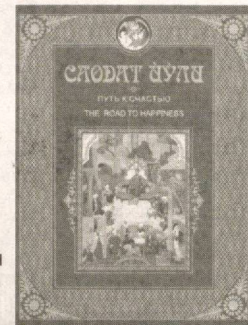
– Биз Ботир Зокиров замони одамларимиз, – деди мароимда иштирок этган Ўзбекистон халқ ёзувчиси Эркин Аъзам. – 60-, 70-йилларда унинг кўшиқлари билан иштироки билан юраги ёниб турган куюнчак қахрамони кифасини очиб берган. Китобдаги “Куйламоқ – яшмоқ демак!”, “Париж. “Олимпия” сахнасида” бўлимларида эса санъаткорнинг юксалиш пиллапоялари, жаҳон сахналарини забт этгани ҳақидаги лавҳаларни ўқиб, дилингиз яйраса, “Нафас олиш қандай бахт?”, “Кўшиқ умри барҳаёт”, “Киприклагги ёш”, “Тоғиб бер, деб ойна ёлвордим” бўлимларида бетақдор истедод соҳибининг узок йил оғир дард юки билан яшаб ижод қилгани, миллий санъатимизни ривож учун у яратган янги ғоялари уларга тўсиқ бўлганлар тўғрисида билиб куйилган.

Тақдими маросимда иштирок этган Ўзбекистон халқ артистлари Фаррух Зокиров, Гаўҳар Зокирова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Феликс Янов-Яновский, филология фанлари доктори, профессор Ҳамидулла Болтабоев ва бошқалар ҳам Ботир Зокировнинг ўлмас санъати, инсоний фазилатлари ҳақида гапириб, ўз хотиралари билан ўртоқлашди.

Китобдан ўнлаб санъат ва адабиёт намояндларининг санъаткор ҳақидаги самимий фикр-мулоҳазалари ўрин олган. Бугун санъатта ишқибозлар кўпайган ва илк погоналарга қадам қўйиб улгурмай, бир-иккита кўшиғи (кўшиқ дейишга арзиш) чиқиб-чиқмай, ўзини бемалол санъаткор, юлдуз деб эълон қилган ёшлар мазкур китобни ўқиб, ҳақиқий санъаткор қандай бўлишини ангаласалар айна мулдао бўларди...

Холида ФАЙЗИЕВА

Жонотлар орасида фақат инсонгагина камолот қуввати берилган. У умри давомида изчил, доимий равишда ўзини ўзи маънавий ва руҳий жиҳатдан бойитиб, тўлдириб боришга маҳқум этилган. Бу инсоният мавжуд экан, ҳеч қачон тўхтамайдиган, долзарблигини йўқотмайдиган муаммо сифатида ечимини излайдиган жараён.

САОДАТТА ДАВВАТ

Ўрқин ифода этади. Маълумки, инсоннинг моҳияти ақлда намоён бўлади. Ақл эса фелъ-атворда, хатти-ҳаракатларда, муносабатларда кўзга ташланади. Ана шу муносабатлар ва хатти-ҳаракатларни назарда тутиб, мана бу одам ақли, буниси аҳмоқ деган фикрга боришимиз мумкин. Одамларни танлаш, саралаш, баҳолаш имкониятига эга бўламиз. Шунинг учун ақлий имконият, интеллектуал салоҳият инсон учун бош мезон ҳисобланади. Зотан, ҳар бир инсон ўз ҳаётини ақли доирасида кўради, ташкил этади. Интеллектуал имконияти уни жамиятдаги ўрнини белгилайди. Китобда келтирилган ҳикматли гаплар ана шу жиҳатдан инсонни хушёрликка, ўзини ўзи англашига даъват этади.

Умр деб аталган муддат ичида унинг ҳар лаҳзасидан унумли фойдаланишга, ўз ҳаётини ўзи йўлга қўйишга қодирлик салоҳиятини кучайтириш зарурлигини ўқитишади. “Одамлар вақтга қарайди, вақт эса ҳеч кимга”. Вақт ана шундай шафқатсиз. У оқар дарё. Дарё эса орта оқмайди. Вақт ўтиб кетди, бўлди, уни қайтариб бўлмайди. Ана шу нукта назардан ҳикматлар чиқмагача уланиб, бир-бирини тўлдириб боради. Мазмун жиҳатидан бойитиб, ахлоқлик касб этади – “Доно вақтини қизғанади, нодон вақтини” (12-бет).

Китоб тўрт бобдан иборат. Ҳар бир боб камил инсон бўлишга талаб этиладиган энг муҳим жиҳатларга бағишланган. Улар ўзаро узвий боғланган, бир-бирини тўлдириб, яхлит тарбиявий тизимни ташкил этади.

Китобнинг муҳим бир қиймати унга машҳур ўзбек алломаларининг ҳикмати доғида бўлиши ва халқ мақолларининг тизимли тарзда жойлаштирилганлиги. Уларнинг соф миллий-анъанавий қадриятларимизга асосланганлигида. Уни ўқиган ҳар бир китобхон ўзбекона туйғуни, ўзбекона тафаккурини, миллат кифасини, ҳуллас, тўлақонли ўзбек феноменини кўради. Афоризмлар, мақоллар ўзбек тили билан бирга рус, инглиз тилларида ҳам берилган. Бу китобхонлар аудиториясининг кенгайишига олиб келади. Ўзбек донишмандлигини, халқ фалсафасини ва миллий тафаккурини жаҳонга тарғиб қилиш билан ўзбек интеллектуал феноменини

муш тарзга кўниқиб, умримизни бир хил – ётиш, туриш, фикрламай ишлаш, оч қолсақ овқатлашни, чарчасак ухлаш каби муҳкам қилиб доирасида яшаймиз. Ваҳоланки, бизни уйғотиладиган, ўзгаришларни англайдиган, одамни инсонга, инсонни шахсга айлантирадиган ақл эканлигини унуталми. Ҳаёт мазмуни ҳақида ўйламаймиз. Бундай шароитда инсонда инсоний фазилатлар заифлашиб, ҳайвоний инстинктлар кучая боради. Натижада худбинлик, манфаатпарастлик, ҳиёнат, сотқинлик, мунофиқлик иллатлари авж олади. Ана шундай маънавий-руҳий ҳолатда “Саодат йўли” китобига эҳтиёж сезилади. Китобнинг бутун қадрияти, маънавий моҳияти, ғоявий куч-қудрати ана шунда.

Китобда мустақиллигимизнинг ташаббускори, ташкилотчиси ва раҳнамоси Исрол Каримов фикрлари ҳам келтирилган. Жумладан, янги давлатчиликка асос солар экан, бутунлай янги тарихий шароитларда янги ўзбек давлатчилигини барпо этар экан, жамиятнинг тубдан ислоҳ қилиш жараёнида И.Каримов “Маънавият – инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг, давлатнинг куч-қудратидир. У йўқ жойда ҳеч қачон бахт-саодат бўлмайди” деган хулосага келади (188-бет). Дарҳақиқат, маънавият инсон қалбини гаўҳар, миллат, жамият ва давлатнинг буюклиги тисмолидир. Маънавий юксак одамни енгиб бўлмайди. Демак, маънавий юксак, ўзини ўзи асраш, ҳимоя қилиш инстинктига ва ғоявий иммунитетга эга бўлган халқни ҳам, жамиятни ҳам енгиб бўлмайди.

Хулоса қилиб айтганда, ушбу китоб ҳар бир инсонни ҳам, ҳар бир жамиятни ҳам ва бутун сайёрамизни ҳам барча инкирозларни, танназуллар, уруш вазвасаларию ва бошқа вайронгарчиликлардан асрашга, инсоннинг ўзини англаш, ўзини ўзи қадриятга айлантириш орқали ўз ҳаётини ҳам, кишилик тақдирини ҳам асрашга даъват этадиган муҳим манба бўлиб хизмат қилади. У одамга англаш саодатини, шу орқали бахти, шукӯҳли турмуш қуриш имконини беради. Бизнингча, бундай китоб ҳар бир хонадонда муътабар манба сифатида туриши, уни ҳар бир киши ўқиши ва ўқиши лозим. У, дарҳақиқат, саодат йўлини очиб беради. Бахтли ҳаётга даъват этади.

Нарзула ЖўРАЕВ, сиёсий фанлар доктори, профессор

ҲАЁТ ҲАҚИҚАТЛАРИ

Инсон аслида бахт ва эзгулик учун дунёга келади, шу орзу-умид билан яшайди. Лекин бу билан иш битмайди, у шу ниятга етиш учун интилиши, гайрат кўрсатиши, яхшилик кўриши учун яхшилик қилиши лозим. Инсоннинг шаклланишида, ҳаётда ўз ўрнини топишида, эл-юрт ичида иззат-ҳурматга сазовор бўлишида, юксак одоб-ахлоқ қоидаларини ўзида муҳассам этишида оила асосий ўринни эгаллайди.

Оила шундай маконки, унда ҳаётнинг давомийлигини таъминловчи шахс шаклланади, урф-одатлар, миллий қадриятлар сақланади ва ривожлантирилади. Оила аҳил ва тотув бўлса, жамият тинчлик ва ҳамжиҳатликка эришади, давлатда оқилоллик ва барқарорлик ҳукм суради.

Оила аҳилиги, баркамол фарзандлар жамият мустақамлиги ва маънавий етулигининг гаровидир. Соҳибқирон Амир Темура ҳам ўғил уйлантиришда келин танлашни, фарзанд тарбиясини давлат сийсати даражасига кўтаргани ҳам бежиз эмас. Давлатнинг қудрати – соғлом фикрли, билимли, ахлоқ-одобли, халқ, миллат, Ватан тақдир учун жонни тиккан инсонлар қўлида. Мамлакатимиз мустақиллиги йилларида биринчи Президентимиз Исрол Каримов раҳбарлигида олиб борилган сийсатнинг устувор йўналишлари: аёлларнинг давлат ва жамият қўрилишидаги ролини

ҚОНУНИЙ НИКОХ бахтли ҳаёт кафолати

ҳаракат никоҳ тўйидан бир ой олдин амалга оширилиши керак. Қонунда бир ойлик синов муддати белгиланганки, никоҳланувчилар бир-бирларини яхши ўрганиб, қатъий қарорга келишлари учун белгиланган.

Айрим фуқароларимиз шаръий никоҳ ўқитиш билан чеklangиб қоладилар, бу никоҳ ҳуқуқий аҳамиятга эга эмас, никоҳ қонуний, яъни ваколатли орган – ФХДБ бўлими томонидан қайл қилингангина, эр-хотинга нисбатан ҳуқуқ ва мажбуриятлар вуқудга келади. Оила кодексининг 14-моддасида никоҳ тузиш ихтиёрийдир, деб кўрсатилган. Никоҳ тузишга мажбур қилиш қўйилмади. Кодекснинг 16-моддасида никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолатлар санаб ўтилган, яъни: - никоҳланувчилардан биринтаси руҳий касаллиги ёки ақли заифлиги сабабли суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилган бўлса, бундай шахслар ўртасида никоҳ тузишга йўл қўйилмайди. Юқорида айтилганидек, турмуш қуришга аҳд қилган йигит ва қизнинг ўзаро розилиги ва бир-бирига майли, муҳаббати асосида қурилган никоҳ мустаҳкам бўлади. Шу никоҳ асосида дунёга келган фарзанднинг бахти барқарордир. Фарзанд оиланинг гулгоҳи – эр-хотин ўртасидаги муҳаббат ришталарини боғловчи қимматли кўприк. Ҳаётнинг ширинлиги, қайноқлиги, аччиқ-чучуқлиги,

тасодифларга бойлиги – фарзанд билан. Абдурауф Фитрат айтганидек, “...Уйлашининг биринчи мақсади фарзанддир...”. Ҳар бир ёш соғлом оила қуришни, соғлом фарзандлар кўришни, уларни соғ-саломат тўрт мучали соғ ўстириб, вояга етказиб, уларнинг бахтини, камолини кўришни, ўз навбатида неварачевараларга бош бўлишни орзу қилади. Агар оила фарзанд кўриш бахтидан маҳрум бўлса ёки ногирон фарзанд дунёга келса-чи?

Шу бахтсизликнинг олдини олиш, наслимиз ва келажакимиз соғлиғини камолини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазири Маҳаммадиннинг 2003 йил 25 августдаги қарори билан “Никоҳланувчи шахсларнинг тиббий қўриқдан ўтказиш тўғрисида”ги низоми тасдиқланди.

Ушбу низоми 2004 йил 1 январдан бошлаб амалга киритилди. Унга қўра, барча никоҳланувчи шахслар ёшдан, нечачки никоҳланган ва бошқалардан қатъи назар, тегишли тартибда тиббий қўриқдан ўттишлари ва соғликлари ҳақидаги тегишли маълумотномани никоҳдан ўттиш учун ариза берган ФХДБ бўлимига тақдим қилинганда келингани, никоҳлари қайл қилинадиган бўлди. Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йилнинг 17 апрелидаги қарорига асо-

сан, 50 ёшдан ошган никоҳланувчилар тиббий қўриқдан ихтиёрий ўттидан бўлиди.

Қоровулбозор туман ФХДБ бўлимида ўтган 2016 йилда 147 та никоҳ қайл қилинди, ушбу никоҳлар жами тиббий қўриқдан ўтказилиб қайл қилинди. Ўтказилган тиббий қўриқ давомида 4 та никоҳланувчида низомида кўрсатилган касалликлар аниқланди, уларга бундай касалликлар билан қурилган турмушнинг оқибатлари тушунтирилди. Минг афсуски, никоҳланувчиларнинг ҳаммаси ҳам тўйдан олдин тиббий қўриқдан ўттиди, дея олмаймиз. Бу аҳолиимизнинг этибборисизлиги, оқибатини тушуниб етмаслиги, тиббий, ҳуқуқий онгимиз етарли даражада эмаслигини билса керак. Иш тажрибамдан бир мисол келтирмақчиман. Бир куни хотин-қизлар қўмитаси раиси мени ўз хизмат хонасига чакирди: “Опа, илтимо, хонамга бир келсангиз, бир қария келган, ёрдамингиз керак.” Бордим. Хонада 70 ёшдан ошган отахон ўтирибди. Салом бериб, сўрашдим. Айтишча, яқинда ўғил уйлантириб, келин туширибди. Тўйдан кейин келиннинг касалмандлиги, аниқроғи, ўпка сили билан рўйхатда туриши аниқланганлиги. Отахон “Менга касал келин керак эмас, кудаларим менга қизининг

касалигини айтмади, қизини олиб кетсин ва менга тўй учун қилган харажатларимни қайтарсин,” деб талаб қилди. Мен у кишидан тиббий қўриқнинг никоҳдан ўтганини, йўқми, деб сўрадим. Отахон бош чайқайди ва “Келиннинг касаллиги қонуний никоҳнинг нима алоқаси бор?” деб норози бўлди. Мен у кишига тўйдан олдинги тиббий қўриқнинг аҳамиятини баътафсил тушунтирдим ва бу муаммонинг асосий сабаби – келин-куёвнинг қонуний никоҳдан ва тиббий қўриқдан ўз вақтида ўтгани эканини тушунтирдим. “Агар улар тўйдан олдин белгиланган тартибда тиббий қўриқдан ўтганларида, келиннинг касаллиги тўйдан олдин аниқланган, тўй бўлмас, хонадонга касал келин келмас эди, харажат ҳам қилмас эдингиз, дедим. Ҳаммамизга маълумки, ўпка сили ҳам наслга таъсир қилувчи ирсий касаллик ҳисобланади ва “Никоҳланувчиларнинг тиббий қўриқдан ўтказиш тартиби” тўғрисидаги Низомида санаб ўтилган касалликлар сирасига кирди. Бундай пайтда келин тўйгача махсус даволал қурсидан ўтиб, даволаниб, ундан кейин турмуш қуриши мумкин эди. Отахон пешонасини ушлаб, ўйга толди.

Йил давомида бўлим ҳузурда ташкил қилинган “Оила дорифунуни”нинг 24 та ўқув машғулотли ўтказилиб, уларга 247 нафар тингловчи жалб қилинди. Ёшларни оилага тайёрлаш, аҳолининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, оила қонунийлигини тарғиб қилиш борасида аҳоли ўртасида, ўқув юртларида қўллаб таъбирлар, давра сўбатлари ўтказилиб, матбуотда, оммавий ахборот воситаларида чиқишлар қилинмоқда. Ўз вақтида ФХДБ бўлимига ариза бериб, ўз вақтида тиббий қўриқдан ўтиб, қонуний никоҳни қайл қилдириб, турмуш қуриш ҳар бир фуқаронинг қонуний мажбуриятидир. Бу мажбуриятни бажармаслик муқаддас оила олдига катта гуноҳ. Бу гуноҳнинг ортида оиланинг бузилиши, бефарзандлик ёки ногирон ва албатта, никоҳсиз бола туғилиши ва бошқа қатор салбий оқибатлар келиб чиқадигани, бу оқибатларни кейин бартаф қилишнинг илоҳи бўлмай қолади. Ёшларимиз соғлиги, наслимизнинг соғлиги учун ҳаммамиз масъул эканлигини ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим.

Дилдор ЗИЯДУЛЛАЕВА, Қоровулбозор туман ФХДБ бўлими мудири

ТААССУРОТ

Истиқлол даврида шаклланган шоирлар ҳақида сўз кетганда, Иқбол Мирзо номи, албатта, биринчилар қатори тилга олинади. Бу ҳолатга унинг ҳали қирқ ёшга қоралмасданок Ўзбекистон Халқ шоири унвонига сазовор бўлгани, ёхуд анча йиллардан бери кўзга намоён давлат ва жамоат арбоби сифатида танилгани, шеърларига бастанланган кўшиқлар машҳур хонанда ва ҳофизлар томонидан пайдар-пай ижро этилаётгани эмас, балки бунга сабаб — ажойиб ҳаётли, содда, халқчил, юракда янги илиқ ҳислар уйғотадиган дилбар шеърлари, деб ўйлайман.

Ватан шеър меҳри, шеър сеҳри

Осмонларда юрган бўлсан,
тупроққа қайт,
Айтмиш, дўстим, нима қилдик
Ватан учун?!

Мустақилликни масъулият эмас, имтиёз ўлароқ қабул қилган, ўз халқининг ушбу муқаддас ва оғир йўлда бутун ақли-идроки, куч-ғайрати билан мақсадга интилаётганини назар-писанд қилмайдиганлар, оғир меҳнат орқали эришилган эртан эркин ва фаровон ҳаёт, не-не азоблар билан сақлаб келинаётган тинчлик ва барқарорлик самараларидан фойдалана туриб, ўзгалар ноғоралика ўйнайдиганлар, ҳамма нарсасига осон ва меҳнатсиз эришиш истагидан яшайдиган маънавий қашпоқ ялқов ва худ-жанрлари китобхонага ёки тингловчига етиб борунча, кўшиқ бутун мамлакатни айланиб чиққан бўлади. Шу учун бўлса керак, инсон энг муқаддас туйғусини кўшиққа солгиси келади. Шу учун бўлса керак, инсон алла оҳангиди улғайди, висол ва ҳижронини ёр-ёрлару Уланлар орқали изҳор этади, боқий дунёга кетганда ҳам марсиялар билан кузатилади...

Иқбол Мирзо Ватан ҳақида шеър ёзганида файзли бог-роғлар, шонли ўтмиш, пуриқор бинолар, буюк аждодлар...ни қаторлаштириб, шеър тизишдан сақланадиган шоирлардан. Унинг учун саратон пайти тошига оқ дурра тангиб, кетмоғи билан қақроқ чўлни чаманга айлантирган деҳқонлар, қиш чилласидаги изгиринларга парво қилмасдан, эл қорвасини боқиб юрган чўпон-чўлиқлар, дуоғуй оналар каби қўллари осмонга қалар қўрилган кузак пайтидаги сарву санавбарлар, ёзининг чилласида бегона қўздан ҳаё қилиб қўйлак билан чўмилидиган қишлоқчи қизлар, севгисини арзон сўзларга алиштирмайдиган, бир умр муҳаббатини юрагининг туб-тубида яширишни номуз мезони деб билган мард йиғитлар — Ватаннинг тимсоли. Иқбол Мирзо севган ва қўйлаган, тизу бизнинг Ватанимизнинг тимсоли. Содда, мард, чапани, андишали, бағрикенг халқ ҳақида ана шундай содда, самимий, оҳанжамаликдан холи сўзлар билан шеър битиш ярашиқки: *Ўзбекистон, онажоним, ёлғизим, Боболарим қафтидаги юлдузим, Жаннатлардан сувлар*

рат уйдирмалар), ҳаёлий (ўзи яшамаган, кўнглида кечмаган ишқи илоҳий васфидаги ури-нишлар), ҳавойи (эркак ё аёл ёзганини фарқлаб бўлмайдиган дийдилар) “севгинома”лардан кескин фарқ қилади. Иқбол Мирзо ўзи яшаган, ўспиринлик давридаги илк туйғулари, аскарлик кетгани сабаб эрта уза-тилган қаллиғидан ҳижронда қолтишлар, пахта терими пайтида зарурат туйғайли вужудга келган яқинлик шарофати билан туйилган кечмишлар, гурур ва андиша сабаб тилга кўчмасдан, кўнглида қўмилган севги ҳақида ёзади. Унинг талқинидаги ишқ аҳди жунон водийсига мубтало, ҳусн шаробидан сармаст, тупроқдек беозор, майсадан-да хокисор, сувдек сокин, шаробдек жўшқин, бағри ярим зотлар. Мавлоно Жалолиддин Румий айтганларидек, ошқилар йўли миллат ва маънавиятнинг писанд эмас: *Ошиқ аҳли ё телба, ё маст*

Бир ҳовуч дур Ҳикматлар

Одамларнинг ботири келажакдаги ишлардан кўрқмайди. Камолот ҳосил қилишдан четланган киши одамларнинг энг кўрқоғидир.

Абу Али ибн СИНО

Бировнинг мақтовига учма. Биров ёмонласа, хафа бўлма. Халқ билан чиройли муомала қил. Доимо адаб сақла. Барча ҳолатда яхшига ҳам, ёмонга ҳам лутфу марҳамат билан муомала қил.

Ҳожа Абдуҳалиқ ГИҶДУВОНИЙ

Тўрт нарсани тўрт нарсдан, яъни дилни ҳасаддан, тилни ёлғондан ва гийбатдан, қилган ишингни мунофиқликдан, қорнингни ҳаром-ҳаришдан пок тут, шундагина чин одам бўласан.

Фариддин АТТОР

Бас, ани инсон атағил бериб,
Ким ишидур сабр ила шукру вафо.

Алишер НАВОИЙ

Маънавий нуқсон ваҳшийлик ривожининг бош сабабчиси. Маънавий ташналик ҳақиқий инсонда ҳеч қачон йўқолмайди. Шундай экан, уни қондириш ҳақида тинимсиз қайғурмоқ керак.

Алибек РУСТАМИЙ

Дунёда энг ёмон ҳислат дўстларга қилинадиган макр билан ҳийладир.

Муҳаммад ЖАБАЛУДИЙ

Иқбол Мирзо шеърини — ҳаётини, эркесвар, самимий шеърини. Бу шеърларни ўқитганида беихтиёр ризо ва шукроналик, қаноат ва матонат, собирлик ва собитлик ҳақида ўйла бошлайсиз, қалбингиз неқбин туйғулardan равшанлашади. Бу шеърларнинг ҳаммасини ҳам маромига етган, ҳар томонлама мукамал, деган даъводан йироқсиз. Иқбол Мирзонинг асосий фазили — йилдан-йилла, шеърдан шеърга ўсиш, юксалиши интилийш бор. Ана шу интилийш ва изланишлар бардавом ва хайрли бўлишини чин кўнглидан тилаб қоламиз.

Олимжон ДАВЛАТОВ

Бу фазилятлар, аввало, шоирнинг ижодий шахсига, дунёқарши ва эътиқоди бутунлигига боғлиқ. Адабиётимиз бисотида техник жиҳатдан пухта, мазмун-маъносига ҳам бойида, ўқилиши раво, долзарб мавзуларда ёзган шеърлар ҳам борки, ўқувчи қанчалик уринмасин, уни кўнгли мулкига айлантормайди. Бу — табиий. Негаки, кишининг ўзи амал қилмаган ишга бошқаларни даъват этиши, билмаган нарсасини бошқаларга ўргатмоқчи бўлиши, севмасдан муҳаббат изҳор этиши тасвирсиз ва бейфойда бўлгани каби кўнглидан чиқмаган шеър ҳам кўнгли мулкига айланиши қийин. Шундай шоирлар борки, ҳасад ва риённинг тирик тимсоли бўлгубди, насихатнома шеърлари билан матбуот ва китобларнинг саҳифаларини тўлдирдилар; фаҳш ва фосиқликда шайтонга дарс бериб, ўз нафсоний истаklarини “ишқнома”лари ифода этишга ишқибоз назмбозларимиз ҳам ҳар замонда кўзга ташланди, дилни фашлантириб туради; ўз амали ё маъқеидан фойдаланиб, ёлланма танқидчилару тилёлама маллоҳлар билан ижодий оммалаштиришдан чарчамайдиган айрим “улус”лар адабиёт майдонига топмаган обрўларини расмий минбарлардан қидириш билан оворалар... Истеъдодсиз шухратпарастларнинг турби бундан-да кўп бўлса ҳамки, уларнинг умумий фожиса бор: бундайларнинг бир сатр шеърини халқ билмайди... Иқбол Мирзонинг кўп сатрлари, ибратли иборалари (“Сени бутун кўрсаман,

бўлмас”, “Айтгил, дўстим, нима қилдик Ватан учун?”, “Кўнгли” деган сўзга қофия “сингил”, “Сени қандай севдимни билсанг эди”) халқ орасида тарқалиб, мақол ё тамсил сифатида кенг қўлланилиши бу шоирнинг нақадар халқчил бўлаётганини кўрсатади. Иқбол Мирзо — кўшиқчи шоир. Унинг шеърларига бастанланган кўшиқлар ҳар кунни тўй ва ҳашамлар, турли таъбир ва тантаналар, радио ва телевидение орқали деярли ҳар соатда янграб туради, десак, муносиб бўлмас. Кези келганда, шунини айтиш керакки, баъзида кўшиқчи шоир иборасини “ялғиз эъжодкор” маъносидан нотўғри тушуниб, шеърлари кўшиққа айланган яхши шоирларга ҳам “иккинчи даражали рубта”сини муносиб кўришди. Ҳошбуки, шеърлари муносибга эш бўлган, хуш наво ва хуш овозга муносиб, руҳиятининг озинига айланишга қодир мавзун калом ярата олиш — чинакам ижодкорнинг бахти. Бебаҳо миллий музика меросимизга назар ташласак, энг буюк кўшиқчи шоирларимиз ҳазрат Навоий, Мирзо Бобур, Бобораҳим Машраб, Фузулий, Махтумқули...лар эканлигига гувоҳ бўламиз. Кўшиқ жамиятининг барча қатламлари — ёш қари, олимго оми, шоиршу шофир, ошқу ориф... барча-барча учун ноҳдек эзас, маънавий йўлдош, руҳий мададдир. Инсон ўз қувончу қайғуси, ҳасрат ва изтироблари, орзу ва армонлари, эътиқод ва муҳаббатини кўшиқлардан излайди, ўз ҳолати ва кайфиятига муносиб кўшиқ топилади, эса, бу топилдиқдан ҳосил бўладиган руҳий сурурни бошқа ҳеч нарса билан алмаш-

тирмайди. Кўшиқнинг ажойиб бир хусусияти борки, у ёлғизликда ёки икки-уч киши орасида туйилиб, миллионларнинг туйғусини бирлаштиради. Адабиёт ёки муסיқининг бошқа жанрлари китобхонага ёки тингловчига етиб борунча, кўшиқ бутун мамлакатни айланиб чиққан бўлади. Шу учун бўлса керак, инсон энг муқаддас туйғусини кўшиққа солгиси келади. Шу учун бўлса керак, инсон алла оҳангиди улғайди, висол ва ҳижронини ёр-ёрлару Уланлар орқали изҳор этади, боқий дунёга кетганда ҳам марсиялар билан кузатилади... Иқбол Мирзонинг кўшиққа айланган шеърларининг салмоқли қисмида нафис инсоний туйғулари янграқ фуқаролик руҳи билан ажойиб тарзда омухталашган. Айниқса, шоирга шухрат келтирган, мустақил Ватанимиз ҳақида яратилган энг ажойиб кўшиқлардан бири сифатида эътироф этилган “Айтгил, дўстим, нима қилдик Ватан учун” шеърининг дастлабки сатрларидаёқ Ватан ва ватандошларга бўлган муҳаббат ва самимият жасорат ва ифтихор билан биргалишиб, ўқувчи қалбига ҳам покиза туйғулари жунбушга келтиради, янги марраларни фатҳ этишга йўналтиради: *Бошиңг эғиб, тағзим айла, шукрона айт, Сени гүлдек эркалаган чаман учун.*

АДАБИЙ ТАНҚИД

Анчадан бери кўришмаган икки ошна учрашиб қолди.
— Нималар билан машғулсан, дўстим?
— Бекорчиман.
— Ие, нимага? Иш йўқми?
— Бор, каминига моси йўқ. Ўзинг биласан, савод ҳам ҳаминкалар... Мундайроқ юмушларга бўйин тоб бермайди.
— Унда шеър ёш!
— Кўйсанг-чи! Шеър ёзиш учун, ҳалиги... қобилият дегандай...
— Бўлмаса, кўшиқ айт! Ҳозир артист бўлиш учун қобилият ҳам, овоз ҳам керак эмас, ҳаммасини компьютер бажаради. Машҳур бўласан...
— Бу гаплар сиртдан латифага ўхшайди-ю, аслида бунинг ҳеч қандай қулғили жойи йўқ. Уни эшитиб ўйланиб қолдим.

ШОИРЛИК — КЕТМОН БОЗОРИМИ?

нухсада чиқариш шартми, деган аччиқ гап ўтди ҳаёлимдан.
Сатрлардаги мантисизликни-ку, айтмаса ҳам бўлади. Синглим Муниса! Каттакўрғон сизга кўнглидан эмас, балки бағридан жой берган бўлса керак, негаки, “кўнгли” деган сўз инсонга нисбатан ишлатилади, шаҳар, қишлоқ ёки автобуста нисбатан эмас. Бунинг устига икки мисрада на ҳақ марга “ҳамма” сўзини ишлатганисиз. Иккинчи тўрт қаторда эса гап пима ҳақида кетаётгани ҳатто номалум. Жумлалар тўмтоқ. “Нон-туз билан эмас, тупроқ билан қасам ич”, деб кимга мурожаат қилиясиз? Бунисиям номалум. Бунинг устига халқимизда азалдан “нон урсин” деб қасам ичилади, “тупроқ урсин” деб айтилмайди. Учинчи тўртликнинг охириги мисраси ҳам ғалл. Худого оладта шукру қилинади, раҳмат айтилмайди.

қадам қўймоқда. Бу жараён қалам аҳлига ҳам чексиз гурур, завқу шавақ бағишлаб, гўзал асарлар яратилмоқда. Аммо тан олиб айтиш жоизки, сўнгги йилларда Ватан ҳақида ёзиш “мода”га айланиб бораётгандек гўё. Яхши шеър, мағзи тўқ жумлалар бўлса-ку бош устига. Афсуски, шундай муқаддас мавзу ҳақида битилган “асар”ларда аксарият ҳолларда бир хил фикрлар, айтилавериш сийқаси чиққан ўхшатишлар кўп учрамоқда. “Фуруризмсан, суруризмсан, боғларинг бор, тоғларинг бор, минорларинг, чинорларинг бор, бағрингда ўсдим, тупроғинг кўзимга тўтиё, буюк аждодларинг ётган жой, сени севаман юртим, дунёда ягонасан” ва ҳоказо. Ишонмасангиз, сўнгги йилларда Ватан ҳақида битилган шеърлардан ҳоҳлаганингизни олиб ўқинг. Мана, масалан:

кашфиёт даражасидаги фикр эмас. Шу билан бирга бу каби қораламалар балдийлик ҳам касб этиш даражасида эмас. Ҳамма биладиган олдий ҳақиқат. Уни шеърга солиш “душманбалдан кейин сешанба келди” дегандай гап. Бундай сазё фикрлар, юмшоқ қилиб айтганда, китобхонанинг дилини ўтмаслаштиради, холос. Муҳаммад Юсуф ёзган эди: *Лочин нетар қўбда қўзи ўтмаса, Синдир қаламинени, сўзи ўтмаса, Ватан деса ўтканга тўлиб кетмаса, Шеър ёзишга бало борми, биродар.*

унинг ичига қуйилган гишт бўлсин. Кўпчилик ҳумдондан пишиб чиқарча, янги ҳаёт айвонига асос бўлиб ётсин...”
Ғафур Гуломдан “яхши шеър ёзиш учун нима қилиш керак?” деб сўрашганда, у киши ҳазил аралаш “Аввал қўлни яхшилаб совунлаб ювмоқ керак” деган экан.

Энди бошқа бир тўпламдан жой олган Ватан ҳақидаги “шеър”ларга қаранг:
Ошиқ насибамсан(?), эй она Ватан, Улмас қасидамсан, эй она Ватан!
Ёки,
Қачонки дилдан севинсан, Чин кўнглидан қувонаман(?). Халқим бирдамлигин кўрсам, Бу дунёга парвонаман(?).

Ватан ҳақида ўхшатишлар бисёр. Аммо уни “насибамсан” дейиш тўғримикин? Насиб ризқ, қўполроқ қилиб айтганидан бўлса, истеъмол қилинадиган, фойдаланиладиган нарса дегани. Наҳотки, Ватан шундай бўлса? Балки муаллиф Ватан менга ризқ берди демоқчи. Унда “очик насибамсан” дегани нима? Энди иккинчи тўртликдаги мантисизликни қаранг. “Дилдан севиниш” билан “кўнглидан қувониш” бир хил ҳолатни англатмайди? Ёки муаллифнинг дили бошқа, кўнгли бошқача? Сўнгги мисралардаги курак фикрлар барчасидан ошиб тушди. Халқнинг бирдамлиги билан дунёга парвона бўлишининг бир-бирига қандай алоқаси ёки боғлиқлиги борлигини билолмадим.

Масаланинг яна бир оғриқли нуктаси ҳам бор. Булар-ку ҳали оқ билан қоранинг унча фарқида бормаган ёшлар экан, ҳўш, уларнинг китобига муҳаррирлик қилаётган айрим нашриёт мутасаддилари нимани тахрир қилиптилар! Қаерга қараяптилар?! Наҳотки, муаллифини ёнларига қаққириб, унинг хатоларини биргаликда тузатиш шунчалик қийин бўлса? Дарвоқе, мазкур мақолани тайёрлаш жараёнида бир ҳамкасбимдан фикр сўрсам, у кейинги уч йил ичида элликдан ортиқ китобга муҳаррирлик қилганини айтди. Мен у қўл урган китобларнинг айримлари билан танишдим. Афсуски, улар орасида юқоридаги сингари тўпламлар 80 фоизни ташкил этди.

Кейинги пайларда пайдо бўлаётган юқоридаги сингари маза-матраси “ашғору” “мажмуа”лар эса, бизнинг фикримизча, кўп ўқимаслик, тор фикрлашнинг маҳсулидир. Негаки, ҳазрат Навоий бобомиз қайд этганларидек, 500 мисра мағзи тўқ шеър ўқиган киши жиллакурса 5 мисра яхши шеър ёза олиши керак. Ваҳоланки, улуг шоир 5 минг мисра шеърни ёд билганлар. Аммо ўқиганда ҳам топиб, саралаб, мутлола қилиб ўқимок лозим. Чиройли, ялтироқ муқовасига ҳавас қилиб, дуч келган китобни ўқий-вериб савияни пайсатирди, холос.

Ана сизга савия! Гузал хоҳласа, хоҳламаса уйландиган бўлсанг, уйланавер. Шу гапни қуйга солиб, кўшиқ қилиб, радиодан дўмбира қилиб чалиш шартми? Агар бу кўшиқ қулга усталарнинг қўлига тўса жуда ажойиб аския, пайров бўлиши шубҳасиз. Менимча, бу “мисра”лар таҳлил қилишга ҳам арзимайди.

Аммо бир ҳақиқат аёнки, илк китоби чиққан муаллифларнинг ҳаммаси ҳам бундай қисматга дучор бўлавермайди. Шунинг учун, бизнинг фикримизча, қандайдир манфаат ёки шунчаки обрў учун ёзаётганлар яхшии бошқа соҳада ўзларини синаб кўрганлари маъқул...

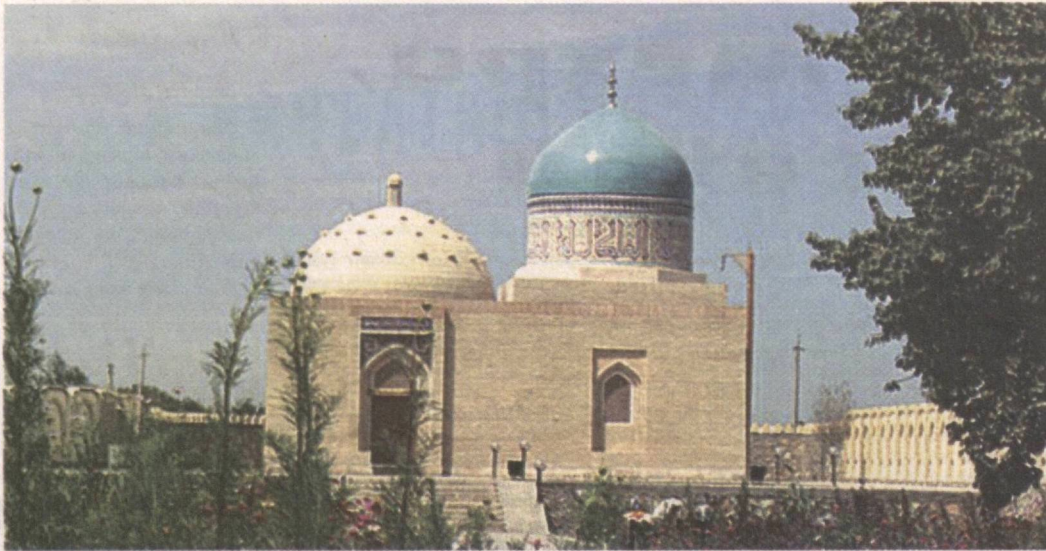
Шу ўринда атоқли сўз санъаткори, беназир устоз Абдулла Қодирийнинг қўлидаги сўзлар хаёлан ўтди: “Яхши билиш керакким, қалам — ўқлогли, матбуот — кетмон бозори эмас. Ятувсиз равнишда хотирга келган ҳар бир сўздан жумлалар тўқмоқ фазилат саналмайди. Сўз — қолип, фикр

Яна:
Жондан азиз қўраман сени, Тупроғингни кўзимга суртуям. Кўз тегмасин сенга, Ватаним, Улсам, сенинг бағринда улғам.
(Жамшид Маҳмудов. “Соғиниб яшайман”. “Шарқ” нашриёт матбаа Акциядорлик компанияси Бош тахририяти. Тошкент, 2011 йил.)
Тўғри, Ватан ҳақида ёзиш керак. Аммо ҳеч ким айтмаган, ҳеч қаерда учрамаган, кашфиёт даражасидаги фикр бўлса. Оқоридаги мисраларда эса яна уша гап. Ватаниннг бағрида улғайиб ўсиш, унинг ҳар қарчики бебаҳо эканлиги, тупроғини кўзга суртиш кераклиги, унда яқин қариндошлар яшаши, доврўғи дунёга дoston бўлиши, юртимга кўз тегмасин дегани шеър бўладиган янгилик ёхуд

Ҳақиқий шоир маънавиятсизлик, руҳий қашшоқликка қарши курашувчи зотдир. Чунки у ҳаммаша халқнинг жигар-бағридан бунёд бўлгучи зурриёт, ўтмиш ва бутун ўртасидаги кўприк, эл қалбини эртанги кунга еттувчи садоси бўлиб қолаверади. Шоир қайси замонда, қайси юрда яшамасин, биринчи галда ўз қалбининг ҳолатини аён этади. Агарда бу ҳолат мингларнинг, миллионларнинг қалби, дарди, армонларига эш бўлса, шоир нидоси умумбашарий нидого айланади. Шоирлик ҳамма замонда ҳам қисмат бўлган.

Бу “гузал асар” яқинда хуусий радиоканалларнинг биридан янгра-

Ёр МУХАММАД Самарқанд

Сайид Амир Кулол ҳақида ҳақиқатлар

►МОЗИЙДАН САДОЛАР

Мовароуннахр, хусусан, Бухорода Ислом дини ривожига муносиб ҳисса қўшган алломалар кўп. Унинг илм нури ҳамон бутун мусулмон оламида чароғон этаётди. Кўҳна ва муборак бу заминда бир бора бўлишни орзу қиладиганлар дунёнинг турли бурчида топилади. Айниқса, ислом оламида машҳур буюқ авлиёлар етти пир номини олган тариқат ва тасаввуф олами-нинг йирик намояндлари мангу кўним топган масканларни зиёрат этишни кўпчилик орзу қилади.

Албатта, айрим ўқувчиларда етти пир ҳақида тўлиқ маълумот бўлма-лиги мумкин. Кимлар ушбу еттиликка кирган, деган савол туғилиши табиий. Тарихдан маълумки, VIII асрнинг бошларида заминимизда Исломнинг кириб келиши билан аҳоли ўртасида уни чуқурроқ ўрганишга бўлган талаб ҳам ўз-ўзидан ошди. Йиллар ўтгани сайин нафақат ўрта Осиёда, балки бутун мусулмон оламида Бухоро илм-фан ва Ислом дини марказларидан бирига айлан-ди. Ислом дини аркон-ларини мукаммал ўргана-ман деган уламолар Бухоро мадрасалари ва мудarrisларидан сабоқ олишни ўзларига юксак мартаба санадилар. Ана шу даврдан бошлаб, Туркистон ўлкасидан буюқ алломалар етишиб чиқа бошлаган. Юқорида таъкидлагани-миз, етти пирнинг камол топшиши ҳам илмга ва дин-га бўлган юксак эҳтиром маҳсули бўлди.

Сайид Амир Кулол — асл исми Сайид Амир Калон ас-Сухорий бўлиб, Бухоро яқинидаги Сухор қишлоғида (ҳозирги Когон туман, Янги ҳаёт қишлоғида) 1281 йилда дунёга келганлар. Кулолчилик ҳунарида машҳур бўлганликлари боис Амир Кулол деб аталганлар. У кишининг аждоғлари — пайғамбар алайҳиссалом насаб-ларига бориб тақалгани учун сайидлардан ҳисобланади.

15 ёшларидан Мухаммад Бобойи Самосийга шогирд тушиб, Куръон, ҳадис, тасаввуф илмларини ўрганиб ўз замонлари-да «Султонат тариқат» — тариқат султони, «Муршидус солиқин» — ҳақ йўлга кирганларнинг пири ва «Сайидул орифин» — авлиёларнинг сайиди ун-вонларига эга бўлди. Ҳазрат Сайид Амир Кулол силсила омонатини хожа Мухаммад Бобойи Само-сийдан олиб, ҳазрат Абдуллоҳиқ Гиждувоний асос солган «Хожагон» тариқ-атининг давомчиси санал-ган. Аллома тасаввуфда мўътадиллик тоғларнинг тарафдори бўлган. Аксарият битикларида билим олишда ақлли, доно киши-лар билан суҳбатнинг аҳамиятини уқтириб, но-донлардан узоқ бўлишга чақиради. Нодонлар билан бўлиш уларнинг таъсири-га тушишга олиб келиши мумкин, — дейди олим.

Илм олиш жуда мурак-каб жараён эканлигини уқтириб, шундай дейди: — Каерда бўлмасангиз, илм талабига бўлинг. Бу йўлда оловли ёки сувли дарёдан ўтиш лозим бўлиб қолса, албатта, ўтинг ва илмини эгалланг.

Ҳазрат Сайид Амир Кулолнинг бундан етти аср муқаддам билим олиш, илми бўлиш ва унга амал қилиш хусусидаги даъват-

лари ўтмиш, ҳозирги ва келажак ҳаётимиз юксали-ши талаблари билан ҳам-ҳанглири.

Айтишларича, Амир Кулол 15 ёшга тўлганига қадар кураш билан шуғул-ланган. Кураш инсон са-ломатлиги ва камолотида муҳим ўрин эгаллашини алоҳида таъкидлаган. Ай-ниқса, оталар ўғилларига илм ўргатиш билан бирга кураш билан шуғуллани-шига шароит яратиб бери-ши шарт деб билган. Олимнинг фарзанд тар-бияси хусусидаги панд-на-сиҳатлари бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқот-маган. Бундан ташқари, олим сўфийликни танла-ган бўлса-да, ҳеч кимдан илтифот кутмаган. Кулол-чилик сирларини мукам-мал эгаллаб, шу ишдан топган даромад эвазига оила тебратган. Қолган муридларига ҳам ҳалол лўқма орқали умргузарон-лик қилишни тавсия эта-ди. Агар ҳазрат олгину жа-воҳирларга тўла ҳаётни танлаганларида ҳам бундай имкониятга эга бўлган бўларди.

XIV аср Туркистон, ай-ниқса, Мовароуннахрда буюқ саркарда ва давлат арбоби, соҳибқирон Амир Темури тарих саҳнасида га-даланди. Амир Темури юз йилдан ортиқ вақт давоми-да мўъуллар чангалида қол-ган Турон заминни душ-мандан халос этиб, Мова-роуннахр давлатига асос солди. Амир Темури ҳаёти ва юришлари акс этган тар-ихий асарларда бу икки шахснинг учрашувлари бўйича аниқ далиллар кел-тирилган. Амир Темури, та-саввуф ва ислом оламида катта муваффақият қозон-ган замондошларига ҳур-мат билан қараган. Уларнинг оқ фотиҳаларини олиш-ни жоиз деб билган.

Тарихий манбаларга қараганда, олимнинг ўзи Те-мури саройига бориб хиз-мат қилмаган бўлса-да, у кишининг тўртинчи ўғил-лари Сайид Умар узоқ йиллар Амир Темури сал-танатида юқори лавозим-да ишлаган. Жумладан, алломанинг фарзандлари Мовароуннахр давлати-нинг молия вазири дара-ласигача кўтарилган. У киши 1400 (01) йилда ва-фот этганлари ва хоклари Самарқанд шаҳрида Гури Амир мақбарасида экани

Хулоса ўрнида таъкидлаб ўтиш керакки, улўғ бобокалонимиз бутун умрини ўз қишлоғи-да ўтказган. Бирор мартаба узоқ сафарларга ёки ҳаж зиёратига борган эмас. Лекин у ки-шининг ислом динига оид фикрлари ва қарашлари бутун мусулмон оламида кенг тарқалган. Улар ҳануз ўз мавқеини йўқотган эмас. Чунончи, диний таълимотни узоқдан эмас, олдимизда оқайтган «уммон» тубидан излаш мақсадга мувофиқдир.

тарихий китобларда қайд этилган.

— Узоқ йиллар юксак дунёвий ва диний илм со-ҳибининг маънавий-маъ-рифий дунёси ва мероси ўрганилмади. Шу боис булса керак, у киши ҳақида аксарият ҳаморт-ларимизда етарлича маъ-лумот йўқ, — дейди Ва-зирлар мақамаси ҳузур-и-даги дин ишлари бўйича кўмитанинг Бухоро вило-яти бўлими вакили Мансур Нуриллаев. — Борлари ҳам жуда кам. Ҳазрат ҳақларидаги мукаммал маълумотлар у кишининг неваралари Шаҳобиддин томонидан ёзилган «Ма-қомоти Амир Кулол» ки-тобида мавжуд. Мазкур китобнинг тошбосма ва кўлэзма нусхалари айни пайтда Тошкент шарқшу-нослик илмий талқоқот институтининг кўлэзма-лар фондида сақланмоқ-да. Бундан ташқари, 2010 йилда «Ҳазрат Сайид Амир Кулол» тарихий ри-соласини китобхонлар эътиборига ҳавола этдик. Ушбу рисолада ҳам ўқув-чилар ҳазратнинг каро-матлари ва юксак салоҳи-ятлари ҳақида аниқ далил-лар билан танишишлари мумкин. Зеро, ватандоши-мизнинг меросини ўрга-ниш ва бугунги ўқувчи-ларга етказиш муҳим аҳамиятга эга. Мамлакатимиз истиқлолга эриш-ганидан сўнг номилари қайта тикланиб, фаоли-яти ўрганилган, мақбара-лари обод масканларга айлантирилган улўғ аждо-ларимиз қаторидан Сай-ид Амир Кулол ҳазрат-лари ҳам жой эгаллади. Ҳазратнинг муборак қа-б-рлари Бухоро вилояти Когон тумани Янги ҳаёт қишлоғида жойлашган. 1997 йилда Қизилтепа — Когон автомагистрали ёқ-сидида жойлашган Янги ҳаёт қишлоғида гўзал ва пурвиқор мажмуа қад-роstdлади. 2007—2008 йил-да қайта реконструкция ишлари олиб борилгани-дан сўнг зиёраттоҳ янада обод гўшага айлантири-либ, янги мақбара барпо этилди. Ҳар кун бу мас-канга мамлакатимиз ва хориздан юзлаб зиёратчи-лар ташриф буорлади. Бу ўз навбатида Ҳазрат Амир Кулолга ислом оламида бўлган юксак эътироф нишонасидир.

Жобир ХўЖАҚУЛОВ

Саъди маҳсум пайровлари

►ЛАТИФ СЎЗЛАР

Кулги санъатимиз тарихи жуда узоқ. Унинг ривожига катта ҳисса қўшган санъаткорлардан бири 1809 — 1889 йилларда яшаган марғилонлик Саъди маҳсумдир.

Бу кулги устаси XIX асрда яшаган машҳур қизиқчи Зокиргов труппасида қатнашиб, маҳоратини оширади. Катта-кичик ролларни ижро этиб, ўз мухлис-ларига эга бўлади. Труппа, асосан, Кўқонда фаолият юритарди. Қизиқчилик санъати сирларини яхшилаб ўзлаштир-гач, она шахри Марғилонга қайтиб, шо-гирдлари билан томошалар кўрсата бошлайди. Йиллар давомида кўплаб шогирдлар етиштиради. Улар орасида Юсуфжон қизиқ ҳам бор эди.

Куйида устоз-шогирдлар ижросидаги қизиқ савол-жавоблардан бирини эътиборингизга тақдим этамиз.

Уста табиб маслаҳатлари

Юсуфжон қизиқ: — Уста, табиблик қилиш қийин экан. Шу боис маслаҳатларингизни олиб турсам, дегандим. Айтинг-чи, жин чалиб кетганга даво нима?

Саъди маҳсум: — Семиз қора хўрзони сўйиб, қон чиқариш.

Юсуфжон қизиқ: — Дев-пев урганга-чи?

Саъди маҳсум: — Давангирдек қўчқор сўйиш лозим, хўроз сўйса, девга унчалик таъсир этмайди.

Юсуфжон қизиқ: — Бирор нафси бузуқ тўйда бўкиб қолса-чи?

Саъди маҳсум: — Бунинг давоси йўқ, гўрковга хабар бериш керак.

Юсуфжон қизиқ: — Борди-ю, қўли эгирининг бир қўли синиб қолса-чи?

Саъди маҳсум: — Дарров қозига олиб бориш лозим, у синган қўлни тахтакачлаб кўяди.

Юсуфжон қизиқ: — Агар еб тўймамса кинна-пинна кирса-чи?

Саъди маҳсум: — Ўтқир киннақашнинг косасидаги куддан уч марта ялатилади.

Юсуфжон қизиқ: — Агар фолбинлардан бири тўсат-дан оғриб қолса-чи?

Саъди маҳсум: — Оғзинг қани деса, қулोगини кўрсатадиган оми беморлардан бирини толиб, ўша фолбинга рўбарў қилинса, бас, тузалади-кўяди.

Юсуфжон қизиқ: — Бозорда тош-тарозудан уриб қолувчининг қорни оғриб, дод-войласа-чи?

Саъди маҳсум: — Дарров қадоқ тош билан қорнини майдалаб эзиб силаш керак, бемор терлайди. Агар терламаса, тошбақанинг косасини толиб, бошига уч кун кийезиб қўйиш ҳам унга шифо бўлади.

Юсуфжон қизиқ: — Кўпинча қозию амалдорлардан айримлари пора оладиган кўлларини оғрийпти, дея кўрсатишади, буларга қандай даво излаш керак?

Саъди маҳсум: — Аввал ўша оғриқ қўлни орқасига буриб, пул қистириб кўриш керак. Унда ҳам бўлма-са, уч-тўрт кишини ёрдамга чақириб, қўлни маҳ-кам ушлаб туриб, оташкуракни оловга қиздириб босса тамом, сан кўр, ман кўр бўлиб тузалади-кетади.

Юсуфжон қизиқ: — Уста, табобатдан анчагина ўрландим. Буларни албатта қўллаيمان. Маслаҳатла-рингиз учун офарин, раҳмат!

(«Кулги дарғалари» китобидан олинди).

ТАДБИРКОРЛИККА ҚАДАМ «АСАКА» БАНК БИЛАН!

БИЗНЕСИНГИЗ УЧУН
20 ДАН ОРТИҚ
Йўналишларга
МИКРОКРЕДИТЛАР

(+99871) 120 13 51 | 120 26 37 | 120 26 40
www.asakabank.uz
Хизматлар лицензияланган

«АСАКА» БАНК – ТАДБИРКОРЛИК ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУСТАҲҚАМ ТАЯНЧИ!

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузу-ридаги нодавлат-нотижорат ташкилотлари-ни ва фуқаролик жамиятининг бошқа инсти-тутларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди томонидан давлат гранти ажратилган «Ўтми-ши улўғ халқнинг келажаги ҳам буюқ бўлади» номи лойиҳаси асосида чоп этилмоқда.